KERESZTÉNY KIS KÖNYVTÁR

MÜLLER LAJOS S. J.

AZ ISTENI ERÉNYEK

II.

A SZERETET

BUDAPEST

A SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT KIADÁSA

i-3

AZ
ISTENI ERÉNYEK

II.

A SZERETET

IRTA

MÜLLER LAJOS S. J.

SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT

AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA

BUDAPEST, 1926.

Nihil obstat.

P. Ludovicus Tomcsányi S. J.
censor dioecesanus.

Nr. 2943/b.

Imprimatur.

Strigonii, die 12. Septembris 1925.

Julius Machovich
vic. generalis.

Nr. 187.

Imprimatur.

Adalbertus Csávossy S. J.
Praep. Prov. Hung.

Kiadja a Szent-István-Társulat.

STEPHANEUM NYOMDA ÉS KÖNYVKIADÓ R. T.

Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28. — Nyomdaigazgató: Kohl Ferenc.

TARTALOMJEGYZÉK.

Oldal

I. A szeretetről általában.

Mi a szeretet? 7
A szeretet fokai... 9
A szeretet hatalma 14

II. A szeretetről részletesen.

A szeretet felindítása 15
Feltétlenül szükséges 15
Mikor? 17
Minő?... 17
Könnyű és érdemdús 17

III. Vétkek az istenszeretet ellen.

Hanyagság a szeretet felindításában 20
Túlságos ragaszkodás a mulandókhoz ... 20
Istengyűlölet 21

IV. Az önszeretet.

Miért és hogyan kell magunkat szeretnünk?... 22
Pályaválasztás 25

Oldal
Munka 25
Jog a munkára 28
Az önszeretet elleni bűnök 29

V. A felebaráti szeretet.

Indítóokok 29
Isteni parancs 32
Mire kötelez ? 33
A szeretet rendje 37
Sorrend a javak szempontjából... 39
Sorrend a szükség szempontjából 43
Sorrend a segélyzendők szempontjából ... 44

VI. Az ellenségszeretet.

Ami szorosan kötelező... 46
A megbocsátás 49
A kibékülés 50
Hősi példák 52
A szeretet mindent feled 52
A szeretet imádkozik ellenségeiért ... 54
A szeretet jót tesz ellenségeivel... 55
Ellenvetések 56
Megbocsátani igazságtalan 57
Megbocsátani méltánytalan 58
Megbocsátani becstelen 59
Megbocsátani túlságosan nehéz 61
«Ő mondotta»... 64

VII. A keresztény irgalmasság.

Oldal

Jézus szívéből született 65
Az alamizsna 68
Ami szorosan kötelező 68
A keresztény szegényápolás 71
Mit tesz az Egyház a szegényekért 72
Mit tesznek az egyes hívek 73
A keresztény okosság 74
Katholikus jótékonysági egyesületek (Szent Vince-egyesület) 76
Az állam és a szegényápolás 77
A testvéri figyelmeztetés... 79
Ami szorosan kötelező... 79
A szeretet messzebb megy 81
A testvéri figyelmeztetés sorrendje 83
A jóhiszemű botlások megakadályozása 84

VIII. Vétkek a felebaráti szeretet ellen.

A botrány 86
A botrány fajai... 87
A botrány súlya 88
A botrány megengedése 88
A nők botrányos öltözködése 91
A csábítás 92
A botrány és csábítás jóvátétele 95
Más bűnében való közreműködés 97
Általános irányelvek 97
A szolgák közreműködése 100
A munkások közreműködése 101

Oldal
Kézművesek és kereskedők közreműködése 101
Lakás bérbeadás 102
A vendéglősök közreműködése 102
A könyvkereskedők közreműködése 102
Az ujságok... 102
A másvallásúakkal való közreműködés ... 103

A források «A hit és a remény» című értekezésben vannak felsorolva.

A SZERETET.

I.

A szeretetről általában.

Mi a szeretet?

A szeretet legszebb himnuszát, a *Szentlélektől* ihletett lantján a nemzetek Apostola zengette el:

„Szóljak bár emberek és angyalok nyelvén, ha szeretetem nincs, olyanná lettem, mint a zengő érc vagy pengő cimbalom. Legyen bár jövendölő tehetségem és tudjak minden titkot és minden tudományt; legyen bár olyan teljes hitem, hogy a hegyeket áthelyezhessem, ha szeretetem nincs: semmi vagyok. Osszam el bár a szegények táplálására minden vagyonomat és adjam át testemet, úgy hogy égjek, ha szeretetem nincs: mit sem használ nekem“. (I. Kor. 13. 1—3.)

És a szeretet ezt a kitüntetést, magasztalást meg is érdemli. Mert amint *„Isten* maga a szeretet“, úgy mindent szeretetből alkotott s összes művei végcéljául a szeretetet tüzte ki.

Parancsot értelmes teremtményeinek voltaképen csak egyet adott, a szeretet parancsát;

ebben merülnek ki a törvény és a próféták. (Máté 22. 40.) Mert a parancsnak, *minden* parancsnak végcélja a szeretet. (I. Tim. 1. 5.) Ez *„a tökéletesség köteléke"*. (Coloss. 3. 14.) Jutalmul a törvény betöltéséért megint csak a szeretetet tüzte ki *Isten,* a vele való egyesülést örökre, kimondhatatlanul boldogító szeretetben.

De mi is voltaképen az isteni szeretet? *Istentől* belénk oltott természetfeletti képesség jót *akarni Istennek* s *Istenért önönmagunknak* s *felebarátainknak. Loyolai szent Ignác* felséges fejtegetése szerint minden szeretetnek s így *Isten* szeretetének is székhelye nem az érzés, hanem az *akarat,* mely *Istent,* mint a legfőbb jót átkarolja s benne megnyugszik. A kiáradó, fellángoló érzés, mely a szeretetet gyakran kísérni szokta, annak csupán bájos, illatos virága, dísze, de távolról sem a lényege. Nagyon lehet szeretni anélkül, hogy a szeretet szívünket heves dobogásba hozná, arcunkat kipirítaná vagy elakasztaná a szót ajkunkon. Az igazi szeretet főkép s elsősorban tettben, odaadásban, áldozatban árulja el magát. A két szerető fél megismeri egymásban a jót, a szépet. A jó, a szép a szeretet mágnese. Erre mindkettő valamiképen kilép önmagából s készek javaikat, sőt, amennyiben lehet, önmagukat egymásnak odaadni. A szeretet végcélja s nyugvópontja az egyesülés. Valóban *Isten* így szeret s ily szeretetre hív minket.

Igazi szeretet csak egy van s ez az, amely annak ősforrásából, *Istenből* ered s árad szün-

telen. Ennek a szeretetnek szétágazása a *helyes önszeretet* s a *nemes felebaráti szeretet.* Szóval magunkban is, felebarátunkban is voltaképen *Istent* kell szeretnünk. Minden igazi jóban ő a jó, minden szeretetreméltóban ő a szeretetreméltó. „Szeretlek téged, *Istenem* — mondja szépen *szent Ágoston* — ki a szépnek minden szépségét, az édesnek minden édességét, az illatosnak minden illatát, a bájolónak minden báját adtad, — egyedüli legfőbb jóság, én egyetlenem, mindenem!"

A szeretet fokai.

Mindazonáltal az istenszeretetnek megvannak a maga fokai. Ha *Istent* önmagáért, végtelen tökéletességéért szeretjük s teljes önzetlenséggel kívánunk neki jót s örülünk boldogságán, akkor *tökéletes* bennünk a szeretet, melyet *jóakaró* szeretetnek is hívunk. Midőn a jóakaró szeretet kölcsönös, *barátság* a neve. Ó, csodák csodája, *Isten* erre a szeretetre méltatott minket: *„Ti az én barátim vagytok, ha megcselekszitek, amiket parancsolok nektek"* — szólt az Úr tanítványaihoz. (Ján. 15. 14.) Ha a szeretet indítóokába a saját testi-lelki hasznunk is belejátszik, akkor szeretetünk *tökéletlen.* De azért ez a szeretet is jó s erkölcsös, sőt a keresztény reménynek szükségszerű velejárója s tartalma. Az isteni parancsnál és a dolog természeténél fogva az istenszeretetnek bennünk *mindenekfelettinek* kell lennie, vagyis *Istent,* a legfőbb

jót minden teremtett jónál többre kell becsülnünk. Itt is azonban több fokot különböztetünk meg. A legalsóbb ezek között az, ha *Istent* annyira szeretjük, hogy készebbek vagyunk bármely áldozatra, még életünk feláldozására is, semhogy *Istenről* lemondjunk, az ő barátságát s egykor birtoklását a *halálos* bűn által elveszítsük. Midőn a *szent Kilián* által megtérített *Gosbert* hercegnek le kellett arról a nőről mondania, akit a keresztény törvény szerint feleségül nem bírhatott, így szólt: „Ha már annyi mindent elhagytam *Isten* szeretetéért, mi előttem kedves, erről az asszonyról is le fogok tudni mondani, ha tovább *Isten* megbántása nélkül nem lehet az enyém". Már ez a szeretet is, melyet *szent Ignác* az alázatosság első fokának nevez, vértanukat tud teremteni. És mégis ez a foka a szeretetnek, alázatnak, vagyis a készség ezerszer inkább meghalni, mint *Istent* súlyos bűnnel megbántani, az örök üdvösség elnyerésére feltétlenül szükséges. A második foka a szeretetnek, hódolatnak *Isten* iránt s így az alázatosságnak is, midőn készebbek vagyunk inkább meghalni, mint *Isten* ellen csak *bocsánatos* bűnnel is véteni. „Ó, én Istenem — kiált fel *Genuai szent Katalin* — ha olvasztott ónból álló tóba látnám magamat elmerülve és csak oly feltétel alatt lehetne abból szabadulnom, ha egyetlen bocsánatos bűnt követek el, inkább örökre benne maradnék." Jelentékeny foka ez a szeretetnek, de még mindig nem a legmagasabb. A

legfelsőbbet, melyet *szent Ignác* az alázatosság harmadik fokának nevez, azok érik el, akik *Istennek* tisztán nagyobb tetszéséért is készek minden áldozatra, szenvedésre, sőt kívánva kívánnak szegények, megalázottak, sinylődők, keresztbordozók lenni csak azért, hogy a forrón szeretett isteni *Üdvözítővel, Jézus Krisztussal* legyenek, aki irántunk való önzetlen szeretetből, hogy hozzánk hasonló legyen, ugyancsak ezt a sorsot választotta. A kereszténység csodálatos eredetisége ez, a kereszt isteni balgatagsága, az igazi életszentség legjellemzőbb vonása. Nagyszerű himnusza ennek a szeretetnek, ennek az alázatnak *Antiochiai szent Ignácnak,* az apostolok tanítványának vértanusága előtt mondott szavai: „Kész vagyok eltűrni a tüzet, széttépetni a vadállatoktól, ezer karddal szúratni át, kész vagyok meghalni a kereszten, csakhogy meglássam *Jézust,* ki életét adta értem. *Jézus* minden reményem, dicsőségem, kincsem. Az ő szeretete hozott engem *Rómába* terhelve bilincsekkel, melyeket csókolok s a föld minden kincsénél többre becsülök". Midőn a keresztények börtönéből kimenteni akarták: „Ó, testvéreim — szólt — ne álljátok útját annak, hogy az *élethez* menjek, mert *Jézus* a szívek élete. Ne okozzátok így halálomat, mert *Jézus* nélkül élni: halál. Az én *Életem* keresztrefeszíttetett, hogyan is élhetnék nélküle? Higyjétek meg nekem, én szeretem *Jézust* s jobban szeretek érte meghalni, mint az egész minden-

ség felett uralkodni". Mikor pedig hallotta a szomszédos ketrecekbe zárt éheztetett vadállatok üvöltését, melyek őt a nép mulattatására a cirkusz porondján csakhamar széjjeltépik, felkiáltott: „Ime az én királyom trombitája, mely harcra hív és koronára. Gabonád vagyok, Uram! a vadállatok foga által kell megőröltetnem, hogy mint ízletes kenyér kerüljek asztalodra". Az isteni szeretetnek ezt a csúcsfokát *keresztes szent János* rövid jeligében így foglalta össze: „Éretted, Uram, szenvedni és megvettetni!"

Megvannak a szeretetnek fokai a hév, az érzés szempontjából is. Szép s eszményi, ha e tekintetben is *Isten* foglalja el szívünkben az első helyet. A szentek ebben is gyönyörűbbnél-gyönyörűbb példával szolgálnak a világnak. *Assisi szent Ferenc* sirdogálva járja be a mezőt s erdőt: „Hogyne sírnék, hogyne sírnék — kiáltott — mikor a *Szeretet* nem szerettetik!" *Néri szent Fülöp* olykor még télvíz idején is hűtözni volt kénytelen, hogy a természetfeletti szeretet heve fel ne emésszé. *Pazzi szent Magdolna* így árulja el, ami szívében végbemegy: „Ó, Szeretet, mily kevéssé ismerünk s mily kevéssé szeretünk mi téged. Bárcsak oly hangosan tudnám kiáltani, hogy az egész világ meghallja: Emberek! Szeressétek *Istent,* az igazi, az egyedüli, a szeretetre legméltóbb jóságot!" Versenyre kel vele *Genuai szent Katalin,* kinek ajkán így tör ki a szeretetláng: „Nem találok szavakat e lángoló

érzelem kifejezésére. Minden, amit mondok, ez: ha e tűzből, mely szívemben ég, csak kicsi szikra is esnék a pokolba, ez rögtön mennyországgá változnék, az ördögök angyalokká, a kínok édes vigasszá lennének, mert *Isten* szeretetével nem fér össze a kín, a büntetés".

Mindazonáltal nem kell annak nyugtalankodnia, aki az érzésnek ezt a hevét *Isten* iránt magában nem tapasztalja, sőt úgy érezné, hogy ő némely teremtményt, mint szüleit, gyermekét, hitvesét, jegyesét stb. melegebben tudja szeretni, mint *Istent*. Mert ha ez a teremtmények iránti szeretetünk rendezett s nem sérti *Isten* törvényét, sőt ha készek vagyunk bármely szeretett lényről lemondani, mint *Istent* megbántani, akkor lényegében mégis csak *Istent* szeretjük mindenekfelett, ha nem is az *érzésben*, hanem az *értékelésben*. *Isten* meg van velünk elégedve, ha -- bár belső tusák s küzködés árán — de fel tudjuk áldozni a legkedvesebbet is a világon, midőn az ő szent akarata vagy hivatásunk azt tőlünk megköveteli.

Tetszik az isteni Felségnek előbb-utóbb mindenkit meghívni a szeretetpróbára. És ő, aki saját igéi szerint nem békét, hanem kardot hozott a földre (Máté 10. 34.), sorra elvagdossa a fonalakat, melyek szívünket a teremtményekhez kötik. Drága pillanatok ezek annak igazolására, hogy *Istent mindenek felett* szeretjük. Talán zokogástól el-elcsukló hangon, de szilárd lélekkel kell ilyenkor vallomást tennünk: *„Bizo-*

nyos vagyok, hogy sem halál, sem élet... sem egyéb teremtmény el nem szakaszthat Isten szeretetétől..." (Róm. 8. 38. 39.)

A szeretet hatalma.

A tökéletes szeretet hatalma *Isten* szívére ellenállhatatlan. Mihelyt az Úr kegyelme az erre fogékony s vele közreműködő szívben a tökéletes szeretetet kigyulasztotta, nyomban beleönti abba a *megszentelő malasztot,* a megigazulást. „*Aki engem szeret, szerettetni fog Atyámtól és én is szeretem őt és kijelentem neki magamat*" — mondja az Üdvözítő. (Ján. 14. 21.) A szeretet valóságos újjászületés *Istenben: „aki szeret, Istenből született*". (I. Ján. 4. 7.) A szeretet tehát bizonyos értelemben nagyobb minden szentségnél s pótolja magát a keresztséget s gyónást is. „*Megbocsáttatnak neki sok bűnei*" — mondja Urunk Magdolnáról. Miért? Mert megkeresztelkedett? mert bőjtölt, vezekelt? Nem! hanem azért, „*mert igen szeretett*". (Luk. 7. 47.) Midőn a tékozló fiú atyja megtért gyermeke szeméből kiolvasta a szeretetet, nyomban békecsókot nyomott ajkára, még mielőtt az bűnvallomásra nyilott volna.

Mindazonáltal a tökéletes szeretet is csupán annyiban pótolja a megigazulás rendes eszközeit, a szentségeket, amennyiben azok vágyát — ha talán öntudatlanul is — magába zárja. Aki ugyanis *Istent* tökéletesen szereti, kész az ő akaratát is pontosan teljesíteni s így az általa

rendelt szentségeket is felvenni, ha azokat megismeri vagy egyébként módjában van azokhoz járulni.

II.
A szeretetről részletesen.

A szeretet felindítása.

Feltétlenül szükséges.

Miként a megszentelő malaszt, úgy a vele szoros kapcsolatban levő szeretet, mint nélkülözhetetlen eszköz az üdvösségre mindenkinek szükséges. Ugyanezért *Isten,* ki szereti a lelket s azt maga számára biztosítani akarja, már a megkeresztelt kisded szívébe a hit s remény csiráival együtt a szeretetnek csodálatos, szunnyadó képességét is beleoltja. És így elmondhatjuk, hogy az ember, ki víz és *Isten* igéje által újjászületett, míg csak megszentelő malasztját halálos bűnnel el nem veszti, *a szeretet állapotában van* anélkül, hogy a szeretetet kifejezetten felindította volna. Ha felnőtt ember, például zsidó, pogány vagy halálos bűnbe esett keresztény akar megigazulni s üdvösségre jutni, a szeretetre ugyancsak szüksége van. És pedig ha a szentségekhez, a keresztséghez, illetőleg a szentgyónáshoz nem járulhat, akkor egyetlen módja a megtérésnek s *Istennel* való kibékülésnek a *tökéletes* szeretet felindítása. A tökéletes

szeretet s az abból önként fakadó tökéletes bánat az egyetlen nagy lélekmentő a végveszély idején. Aki azonban fel tudja venni a kereszt-ség, illetőleg a penitencia szentségét, az a tökéletlen bánatban rejlő kezdetleges szeretettel is megigazulhat.

Ebből a szempontból tehát az Újszövetség az üdvösség útját tágabbá és simábbá tette. Míg ugyanis az Ószövetségben a bűnbeesett ember számára a megigazulás egyetlen eszköze a *tökéletes* szeretet volt, az Újszövetségben a *Krisztus* drága vérétől duzzadó szentségek kipótolják a szeretet hiányosságát; a tökéletlen — félelemből vagy reménységből eredő — bánatnak is megszerzik a kegyelmet s bocsánatot és így nagyon könnyítik az üdvözülést.

Midőn azonban *Isten* az Újszövetségben csupa jóságból s irgalomból a mennyország kapuit kitágította, távolról sem azt szándékolta, hogy abban az új világkorszakban, mely *Jézus Krisztussal* a szeretet jegyében indult meg, kevésbbé szeressünk. Sőt ellenkezőleg az új törvényben, melyet a megtestesült *Szeretet* hirdetett ki a világnak, mi sincs annyira hangsúlyozva, mint a szeretet.

A tökéletes szeretet az Evangélium első s utolsó törvénycikke: *„Szeresd a te Uradat Istenedet teljes szívedből és teljes lelkedből és teljes elmédből. Ez a legnagyobb és első parancs“.* (Máté 22. 37. 38.)

Mikor?

Kétségtelen tehát, hogy a tökéletes szeretetet öntudatos *lelki életünk elején* s aztán *gyakorta* az életben és pedig *kifejezetten* fel kell indítanunk. Midőn az *Írás* azt állítja: *„aki megtartja az ő igéjét, bizonnyal abban az isteni szeretet tökéletes“* (I. Ján. 2. 5.), ezzel csak azt akarja mondani, hogy a törvény összességét az be nem tölthetné, kiben nem él a szeretet szelleme. Minden kötelességét *Isten* iránt hogyan is teljesítené, aki az első s legfőbb parancsnak: *„Szeresd a te Uradat Istenedet...“* kifejezetten is meg nem felelne.

Minő?

Hogy pedig a szeretet nagy törvénye *mindenekfeletti* szeretetre kötelez minket *Isten* iránt, a dolog természetéből, de meg az Üdvözítő kijelentéséből nyilván következik:

„Aki atyját vagy anyját inkább szereti, mint engem, nem méltó hozzám; és aki fiát vagy leányát inkább szereti, mint engem, nem méltó hozzám“. (Máté 10. 37.)

Az előzőkben már kifejtettük, hogy az isteni szeretetnek bennünk nem a hév, az érzés, a benyomás, hanem az értékelés és nagyrabecsülés szempontjából kell *mindenekfelettinek* lennie.

Könnyű s érdemdús.

Az isteni szeretet nagy s kedves törvényének mind serényebb betöltése, a szeretet indulatá-

nak mind gyakoribb s buzgóbb felindítása nemcsak a leghasznosabb s érdemhozóbb, hanem egyszersmind könnyű s természetszerű az emberre nézve. Hiszen az izgó-mozgó emberi szív mire sem vágyik inkább, mint megnyugvásra s kielégülésre. Már pedig a nagy *szent Ágoston* szerint: „Tenmagadért teremtettél minket, ó, Isten s *nyugtalan* a mi szívünk, míg csak benned nyugalomra nem talál". A szeretet voltaképen a szív légköre; fuldoklik, ha abból kiragadod. Viszont kell, hogy *Istenben,* ki maga a szeretet, otthonosan érezze magát. Az Irás szerint *Istenben élünk, mozgunk és vagyunk".* (Ap. cs. 17. 28.) Mily boldogító s üdvös volna ezt a nagy igazságot szívünkben is öntudatra ébreszteni! Ezt vitte át a gyakorlatba a többek között *szent Rajmund.* Mikor azt kérdezték tőle: „Kié vagy?", azt válaszolá: „A szereteté". „Hol a házad?" „A szeretetben." „Mi hozott ide?" „A szeretet." „Hová mégy?" „A szeretethez." „Hol lakol?" „A szeretetben." „Mire gondolsz?" „A szeretetre." Minthogy pedig az emberiség nagy átlagának erejét ez az isteni szeretetben való öntudatos elmerülés felülmulja, legalább többször kellene napjában *Istenre* szeretettel gondolnunk, munkánkat a szeretet aranyszálaival át- meg átszőnünk: röpimákkal, szeretetfohászokkal, megajánlásokkal bőven fűszereznünk. A szentek ebben bámulatos gyakorlottságra, szinte művészetre tettek szert. Minden a nap alatt — a csillagoktól a fűszálig — *Istenre* em-

lékeztette őket s szeretetre tüzelte szívüket. *Szent Teréz* hálálkodó szeretettel élvezi a szép piros almát, melyet az isteni *Jóság* öröktől fogva *neki* szánt, *számára* teremtett. *Assisi szent* Ferencnek a bárány az *Isten Bárányát* juttatja eszébe s szeretettel tölti el iránta stb.

Nem nagy tudomány kell ehhez, hanem inkább alázatos, tiszta szív s jóakaró készség. Midőn *Egidius* ferencestestvér naiv egyszerűséggel megkérdé szent *Bonaventurát,* rendjének generálisát: „Vajjon az iskolázatlan s csekély tehetségű ember szeretheti úgy a mi Urunk *Jézus Krisztust,* mint ti tudósok?“ A szent felelé: „Igen, testvérem! Sőt az egyszerű, tanulatlan parasztanyóka jobban szeretheti *Istent,* mint valamely nagytudományú hittanár“. *Egidius* testvért ez a nyilatkozat mélységesen meghatotta. Kifutott a zárda kertjébe, ahonnan a városra nyilott kilátás s nagy szóval kiáltozá: „Öreg, szegény, tanulatlan, egyszerű parasztasszonyka! Szeresd a mi Urunkat *Jézus Krisztust* s nagyobb lehetsz, mint a tudós fr. *Bonaventura!*“ Mire őt magát az isteni szeretet elragadtatásba ejtette s három állandó órán át teljesen mozdulatlan maradt, magánkívül, ugyanabban a helyzetben.

III.

Vétkek az istenszeretet ellen.

Minden bűn sérti az *Isten* iránt tartozó szeretetet, a halálos bűn pedig — egyben a megszentelő malaszttal kioltja azt. Ehelyett azonban csupán azokról a vétkekről szólunk, melyek egyenesen az istenszeretet parancsait támadják meg.

Hanyagság a szeretet felindításában.

Ilyen már a *hanyagság* is az *Isten* iránti szeretet felindításában, valahányszor arra magunkat kötelezve érezzük. Gyakorlati keresztény életet folytató, rendszeresen imádkozó egyénnek alig lesz valaha oka, hogy emiatt magát bűnről vádolja.

Tulságos ragaszkodás a mulandókhoz.

Sérti továbbá az isteni szeretetet a *tulságos ragaszkodás a mulandókhoz* s azok szertelen hajhászása. Vannak, akik mindig csak itt a földön akarnának élni s *Isten* után egyáltalán nem vágyódnak. Ez nemcsak a keresztény reménynek, hanem az istenszeretetnek is nagy fogyatékosságára mutat: „*Ne szeressétek e világot* — int az apostol —, *sem azokat, mik e világban vannak. Ha ki e világot szereti, nincs abban az*

Atyának szeretete". (I. Ján. 2. 15.) Mindazonáltal, ha egymást nagyon szerető lelkekből csal ki a válás félelme ilyféle nyilatkozatokat: „bárcsak örökre itt maradhatnánk és sohasem kellene elszakadnunk", ezt inkább érzelmeik tulságos hevének, mint az istenszeretet hiányának kell tulajdonítanunk.

Istengyűlölet.

Legsúlyosabb merénylet azonban Istent mint a végtelen jót s tökéleteset megillető szeretet ellen az *istengyűlölet.* Irányulhat ez *Istennek* egyes tulajdonságai, munkái ellen, minő például az ő igazságossága vagy a világkormányzásban követett eljárása; de vonatkozhatik egyenesen *Isten* személyére is. *Istent* magát gyűlöli az, aki óhajtja, hogy bár ne lenne *Isten;* aki rosszat kíván *Istennek* s *csak azért* vétkezik, hogy őt sértse, bántsa, ügyeinek, érdekeinek lehetőleg kárt okozzon.

Az ördögöt jellemző bűn ez, aki lelkületét, amennyire rajta áll, szívesen közli *Isten* többi teremtményével is. Vakmerősége annyira megy, hogy nem ritkán a legjámborabb egyéneket is sugallatai által istengyűlöletre kísérti. A legborzalmasabb lelki szenvedések közé tartozik ez, melyet olykor a szentek is megízleltek. Próba volt, melyet hősies szeretettel győztek le.

Az istengyűlölet borzalmas szörnyalakja felfelüti magát a világon: sőt napjainkban gyakrabban, mint valaha. Fenyegető öklök emelked-

nek nem ritkán az ég felé, a sátánnak, mint *Isten* ellenségének himnuszokat zengenek s szobrot emelnek iskarioti *Judásnak,* mert halálra vitte az „*élet alkotóját*". Gúnyolják *Istent* s visszasírják a semmiséget.

„Ki tudja — írja egyik modern „költőnő" — hátha meg tudnók annyira bántani *Istent,* hogy kényszerítenők őt a földet repityére törni-zúzni. Akkor legalább vakmerőségünk megmentené azokat, kik még a jövő méhében pihennek, hogy szülessenek s diadalmaskodnánk *Isten* felett, pusztulásunkkal kényszerítve őt, hogy egyszer már végezzen." (Mme *Ackermann:* Poésies philosophique.)

Nem szorul bővebb magyarázatra, hogy *Istennek,* magának a végtelen jóságnak gyűlölete a legsúlyosabb s legtermészetellenesebb bűn, mely valaha a világot beszennyezte.

IV.

Az önszeretet.

Miért és hogyan kell magunkat szeretnünk?

Aki *Istent* szereti, meg fogja becsülni arcképét s fel fogja karolni gyermekét is. *Isten* arcképével, gyermekével pedig legközelebbről minmagunkban találkozunk. Nincs tehát észszerűbb dolog, mint a helyes önszeretet. Maga a

Szentlélek is nagyon szívünkre köti: *„Aki magának rossz* — veti fel a kérdést —, *másnak kinek lenne jó?“* (Sir. 14. 5.) Azért *„a könyörületes ember jót tesz a maga lelkével“*. (Péld. 11. 17.) Az Újszövetség is világosan céloz erre a szinte magától értetődő törvényre. „Szeresd felebarátodat, *mint tennenmagadat“* (Máté 22. 39.), hangoztatja az *Úr Jézus* s pedig mint olyat, mint amely parancs az első s legfőbbhöz, t. i. az istenszeretet parancsához hasonló.

Magán segíteni, magának jót kívánni s jót tenni egyébként is minden élő lény legelemibb ösztöne. Ezt a természetünk mélyében gyökerező alaptörvényt kell *Isten* kegyelmével megszentelnünk s természetfeletti, isteni arannyá változtatnunk.

Ezt tesszük elsősorban akkor, ha rakoncátlankodó hajlamainkat, szenvedélyeinket *Isten* kedvéért s az ő malasztja segélyével rendben tartjuk, nehogy a nekik jólesőnek s kellemesnek ürügye alatt magasabb érdekeinket veszélyeztessék. Innen van, hogy az észszerű önmegtagadás, penitencia s vezeklés voltaképen a legnagyobb önszeretet.

Megszenteljük az önszeretetet, ha lelki, örök javunkat minden földi s mulandó fölé helyezzük s készek vagyunk azért bármely áldozatra. Ezt a helyes s bölcs önszeretetet kötötte szívére *szent Nilus, Grotta-Ferrata* apátja *III. Ottó* császárnak, midőn esdekelve csak azt az egyetlenegyet kérte tőle: „Mentsd meg halhatatlan lel-

kedet". Ily, *Isten* szíve szerinti módon szerette magát a nagy *Morus Tamás, Angolország* kancellárja, aki inkább súlyos börtönt, sőt a halált is elszenvedte, semhogy házasságtörő fejedelmének, *VIII. Henriknek* egyházüldöző terveit támogassa. Mikor fenyegetések s ígéretek nem tudták megpuhítani acéljellemét, siránkozó feleségét s gyermekeit küldötték börtönébe. „Hány évig élhetnénk még, kedvesem, boldogan együtt?" — kérdi Morus feleségétől. — „Talán 10—15—20 évig" — felelé az asszony. — „Nos, ítéld meg magad — szólt erre ez a második keresztelő János — nem volna-e esztelen csere 15—20 bizonytalan évért lemondani a boldog *örökkévalóságról.*" — És tizenháromhavi súlyos rabság után nyugodt s derült lélekkel lépett a vérpadra.

A helyes önszeretet aztán gondoskodik a *becsületről s jó hírnévről is* az *Írás* intelme szerint: *„Gondod legyen a jó névre, mert az inkább megmarad, mint ezer drága nagy kincsek".* (Sir. 41. 15.) Magasabb érdekek nélkül nem hanyagolja azt el, nem áldozza fel.

Sőt a keresztény önszeretet nem feledi anyagi boldogulását sem, amennyiben az lelki javának, üdvének szükséges vagy hasznos eszköze. És itt két emberi kötelezettségünkre kell röviden rámutatnunk: egyik a *hivatás-, foglalkozásválasztás*, a másik a *munka.*

Pályaválasztás.

Általában véve mindenkinek életpályát kell választania s arra magát tanulás, gyakorlás által alkalmassá tennie. Eltekintve egyes rendkívüli hivatásoktól, *Isten* mindenkit tehetsége, hajlamai, vágyai által, kényszer s erőszak nélkül irányít a neki megfelelő életállapot felé, amelyben a társadalomnak hasznos polgára lehet s magáról s hozzátartozóiról gondoskodhatik. Szoros kötelességévé azonban senkinek sem teszi, hogy egyik vagy másik pályára lépjen.

A munka.

Dolgoznia azonban mindenkinek kell, vagyis oly foglalkozás után látnia, amelyet *nem csupán kedvelésből s szórakozásból folytat.*

A munkának megvan a maga óriási *szociális jelentősége.* A munka az ember hatalma alá hajtja a földet, irtogatja a tövist, a bojtorványt, mely rajta az isteni átok óta oly buján tenyész; szebbé, lakhatóbbá teszi e siralomvölgyet s legalább részben visszavarázsolja az elvesztett paradicsomot. A munka adja meg az emberiségnek mindennapi kenyerét. Mérhetetlen nagy a munkának *erkölcsi értéke.* Megmenti az embert a züllésttől, romlástól, elfajulástól, mert *„sok gonoszságra tanít a henyélés“.* (Sir. 33. 29.) Gyógyítgatja a bűn által ejtett sebeket, kifejleszti a testi s szellemi erőket, nemesít, felemel,

megdicsőít. De a munkának *természetfeletti értéke* sem kevésbbé fontos. Utánzása *Istennek*. *„Az én Atyám mindezideig munkálkodik, én is munkálkodom“* (Ján. 5. 17.) — mondja *Jézus*. Igen! az Üdvözítő dolgozott, nem csupán mint a *Szentháromság* második személye világot teremtve és kormányozva, hanem mint a szegényes falusi műhely egyszerű iparosa. Ezzel a kézimunkát kiemelte addig alacsony, megvetett helyzetéből s kiállította számára a nemesi levelet. A keresztény világnézetben a munka nem keserű kényszerűség, mint azt a *szociáldemokrácia* feltünteti, hanem szent dolog, mely rangra nézve mindjárt az imádság után következik. Amit *Nagy Sándor* lángelméje már az ókorban belátott, hogy: „dolgozni királyi, benyélni rabszolgai valami“, azt a keresztény fejedelmek gyakorlatban is akárhányszor bemutatták az ámuló világnak, a kormányzás fárasztó gondjától szabad perceiket szerény kézimunkára fordítva. Midőn *Alfonz* királynak ezt némelyek rossz néven vették, így felelt: „Tehát a királyoknak hiába adta *Isten* a kezet?“

A *Habsburg* és *Hohenzollern* uralkodó családoknak minden tagja régi hagyomány szerint valamely mesterséget tanul. *I. Ferenc József* esztergályos volt, fia, *Rudolf* könyvkötő, *Ferenc Ferdinánd* trónörökös bognár, *II. Vilmos* német császár könyvkötő. A bécsi világkiállításon bemutatták azt az ekét, amellyel a morva *Rausnitz* faluban *II. József* császár szántott, hogy *Trenka* nevű alattvalóját fárasztó munkájában kissé felváltsa.

Mindez bizonyára fejedelmi cselekedet volt,

halvány utánzása az egek királyának, ki leszállott a földre, hogy a zsoltárossal elmondhassa magáról: *„Szegény vagyok és megterhelt ifjúságomtól fogva; ha felmagasztaltattam is, de megaláztattam . . .“* (Zsolt. 87. 16.)

Isten, ki a madarat repülésre, az embert pedig munkára teremtette (v. ö. Jób 5. 7.), aki az ősszülőt is már azért helyezte *„a gyönyörűség paradicsomába, hogy művelje és őrizze azt“* (Gen. 2. 15.), nagyon világos, hogy a munkát *általános* emberi kötelességgé tette. A bűn a dolgon csupán annyit változtatott, hogy azóta a munka rózsái tövises ágon teremnek.

Nehéz volna azonban megállapítani, hogy minden egyes ember kifejezett isteni parancs által van-e munkára kötelezve még abban az esetben is, ha arra rá nem szorul. A Szentírásnak nincs egyetlen helye sem, melyből erre bizonyosan következtethetnénk.

Ámde, ha nem is volna mindegyikünknek külön-külön a munka megparancsolva, arra kötelez bennünket már emberi *önérzetünk* is. Embertársaink mit s mennyit dolgoznak! Az egész világ dolgozik. És mi azt benyélve nézzük? *„Aki nem akar dolgozni, ne is egyék“* (II Tess. 3. 10.) — mondja az apostol. Munkára sarkal minket a *szívünk.* Felebarátaink nagy hányada szellemi, erkölcsi s anyagi nyomorban fetreng. Az állam, a törvényhozás a szeretetből vállalt szociális munkát sohasem pótolhatja. Kik vannak hivatva a szegényekért dolgozni,

ha nem épen azok, kiket a Gondviselés bőséges áldása a saját magukért való kényszermunkától felmentett?

De a *saját jól felfogott érdekünk* is a munkásságra ösztökél. Munka nélkül testileg, szellemileg, erkölcsileg, sőt anyagilag is előbb vagy utóbb, de bizton tönkremegyünk, elmarad dús érdemünk *Isten* előtt s jutalmunk az égben. Valóban a munka a keresztény önszeretetnek nélkülözhetetlen gyakorlata.

Jog a munkára.

Minthogy az embernek joga van az élethez, joga van a munkára is, mely az életfenntartás legtermészetesebb eszköze. *Igazságtalanság* tehát bárkit önkényesen, csupán hatalmi érdekből a munkából kizárni avagy sztrájk által a munka abbanhagyására kényszeríteni, ahogy ezt a *szociáldemokrácia* nem ritkán teszi. Viszont abban is súlyosan téved a *szociáldemokrácia,* mikor a munkajognak oly értelmet tulajdonít, mintha akár egyeseknek, akár az államnak szoros *kötelessége* volna munkát adni, munkáról gondoskodni. Nem tartoznak *egyesek* munkást fogadni: ez a tulajdonjog ellen volna; de az *állam* sincs kötelezve *egyes* munkásokról külön-külön gondoskodni, mert nem ez a hivatása. Minthogy azonban az általános munkahiány a közjót veszélyeztetheti, az államnak jól felfogott érdeke s kötelessége is a munkaveszteglés és társadalmi bénulás okait kutatni, azo-

kat lehetőleg elhárítani s így „közszükségen" segíteni. Állami közmunkák, építkezések stb., főleg a munkanélküliek eltartása a bajt alapjában nem orvosolja. Csupán a természetes politikai elhelyezkedés, a normális társadalmi vérkeringés, főképen pedig az általános keresztény felebaráti szeretet uralomra jutása igérnek ebben is gyökeres javulást.

Az önszeretet elleni bűnök.

Minthogy a bűn, főleg a halálos bűn az embernek egyetlen, igazi s legnagyobb szerencsétlensége, nagyon világos, hogy valahányszor csak vétkezünk, saját javunkat, boldogságounkat s így helyes önszeretetünket is alapjában támadjuk meg. Amennyiben azonban az önszeretet *Istennek* különös parancsa, megsértjük azt az *egoizmus, önzés* által, midőn t. i. saját érdekünket *Istennek* dicsősége s a közjó elé helyezzük. Vétünk az önszeretet ellen az *öngyűlölet* által is. Magamagát főleg az gyűlöli, aki saját *lelke üdvét* elhanyagolja, hosszasan halálos bűn állapotában él, sőt dacolva Istennel, *megtérés nélkül hal meg.*

Minthogy azonban az önszeretet elleni bűnök egyéb parancsok keretében kerülnek tárgyalás alá, bővebb fejtegetésüktől ehelyütt eltekintünk.

V.

A felebaráti szeretet.

Indítóokok.

Szent Jeromos az „*Egyházi írókról*" szóló művében beszéli, hogy midőn az agg *szent János* evangélistát élete utolsó éveiben *Efezusban* már csak az ifjak vitték át a templomba, mind-

annyiszor csupán e rövid kis prédikációra nyitotta meg ajkait: „Fiacskáim, szeressétek egymást!“ Végre is reáuntak. „Miért nem mondasz már valami mást is?“ — kérdezték tőle hallgatói. — „Mert ez az Úr parancsa — volt a szeretet apostolához méltó válasz — s ha megteszitek, *elég!*“

Egyszerű, kedves törvény, valóban arra vall, aki állítá magáról: „Az igám gyönyörűséges s az én terhem könnyű“. (Máté 11. 30.) Természetünk legmélyéből van véve, mely hatalmasabb ösztönt, vágyat nem ismer, mint szeretni és szerettetni. Enélkül képzelhetetlen előttünk a boldogság. A szeretet s boldogság fogalma szinte összeolvadnak előttünk.

Igy volt ez *Isten* tervében, így van ez legszentebb szándéka szerint.

Az áteredő bűn felbontotta, megzavarta a remek összhangot, mely az emberben addig uralkodott. Azóta önönmagunkkal, testünkkel-vérünkkel is csak önmegtagadás, önuralom árán élvezhetünk békét. De felbillent az összhang köztünk s tágabb értelemben vett test-vérünk, szóval felebarátaink között is. Azóta szeretni, szeretni igazán, állhatatosan, keresztény módon úgyszólván állandó áldozat árán lehet csupán. De ezt az áldozatot meg kell hoznunk, „mert ez az Úr törvénye s ha megtesszük, *elég*“.

Azonban az a bizonyos erőfeszítés, mely már az erény fogalmával jár, az áldozatok még nem

teszik a szeretetet *isteni erénnyé,* amelyről mi tárgyalunk. A tisztán természetes szeretet, sőt a bűnös szerelem, a test és vér delejes vonzalma is nagy erőpróbákra képes, az élet feláldozásáig mehet.

Hogy a szeretet valóban *isteni* erény legyen, *Istenből* kell kiindulnia s *Istenhez* visszatérnie.

Isteni szeretettel szeretjük felebarátunkat, ha látjuk s megbecsüljük benne *Isten gyermekét.* Ha jót teszek vele, örömre, hálára hangolom az ő mennyei *Atyját,* amint a földi apa sem tud közömbös maradni azok iránt, kik gyermekével jót tesznek, azt kitüntetik.

Istenszeretet bennünk a felebaráti szeretet, ha felebarátunkban a hitnek élesen látó szemével *Isten képét* tekintjük s vele mint ilyennel bánunk. Minél tisztább a szívünk, felebarátunkban is annál könnyebben meglátjuk *Istent.*

„Ha szomorú vagyok — mondja *szent Teréz* — elég, hogy valakivel találkozzam. Reá tekintve felvidulok, mintha *Istennel* találkoztam volna; látom személyében *Isten* képét."

Azonkívül, mióta az *Istenfia* magára öltötte ember természetünket, minden ember *Krisztus* rokona, testvére lett, mindnyájan ugyanazon *Isten* látására, élvezésére, bírására hivatott az égben. Jog szerint *egy* család lettünk, melynek a mennyei *Atya* naponkint felteríti a mennyei asztalt, hogy annál *szent Fia* testét s vérét testvéri szeretettel közösen élvezzük.

Mindebből világos következtetést vonhatunk a felebaráti szeretet kötelmének kiterjedésére is. A *római*, a *görög* csupán honfitársát tartotta szeretetre érdemesnek; a zsidó farizeusi szűkkeblűség csak a saját törzséhez tartozókban látta felebarátját, *Jézus Krisztus* az egész földkerekségre terjeszté ki a szeretet határait, sőt még azon túl is. A *krisztusi* világrendben szeretnünk kell mindenkit, aki *Istent* szereti vagy csak szeretni képes, akit *Isten* csak szeret. Szeretnünk kell tehát rokont s távolállót, honfitársat s más nemzetbelit, barátot s ellenséget, élőt s elhunytat. Csupán az *Istent* makacsul gyűlölő s *Istentől* gyűlölt, megtérni már képtelen *gonosz lelkek* s kárhozottak vannak szeretetünkből kizárva.

Isteni parancs.

Az Úr határozott parancsa, hogy felebarátainkat *ő érette* — tehát *isteni* szeretettel — szeressük. Nincs semmi, amit a testté lett Ige annyira hangsúlyozna, mint épen ezt a törvényét, melyet jellemzően a saját törvényének nevez. „Ez az *én törvényem*, hogy szeressétek egymást.“ (Ján. 15. 12.) Mit akar ezzel mondani? Bizonnyal nem egyebet jelentenek szavai, mint hogy „ez a legkedvesebb előttem, ez a fődolog szememben, magam ezt gyakoroltam legszívesebben‘. Urunk a felebaráti szeretet parancsát az isteni szeretet parancsával hozza szoros kapcsolatba, mint ahhoz hasonlót.

(Máté 22. 39.) *Szent János,* az *Úr Jézus* szívének, szellemének legnagyobb ismerője s tolmácsa meg is magyarázza e kettős parancs közti szerves összefüggést: *„Ha ki azt mondja: „Szeretem az Istent“ és felebarátját gyűlöli, hazug az. Mert aki nem szereti felebarátját, akit lát, Istent, akit nem lát, hogyan szeretheti?“* (I. Ján. 4. 20.) Érthetetlenek volnának e szavak, hacsak az igazi szeretetnek Istent s a felebarátot nem kellene mintegy azonosítania, egybeejtenie, vagyis, ha a felebarátban nem *Istent* kellene szeretnünk.

Azt akarta az Úr, hogy a felebaráti szeretet legyen az ő tanítványainak *legjellemzőbb vonása,* ismertetőjele: *„Arról ismernek meg mindnyájan, hogy az én tanítványaim vagytok, ha szeretettel lesztek egymáshoz“.* (Ján. 13. 35.)

És Jézus vallása csakugyan a szeretet jegyében indult meg hódító útjára. *„Nézzétek, menynyire szeretik ezek egymást!“* — mondogatták egymáshoz az ámuló pogányok; és ez a tapasztalás sokkal többet térített közülök a keresztény hitre minden csodánál.

Mire kötelez?

A felebaráti szeretet alapelvét az *Alkotó* mélyen beleírta értelmes emberi természetünkbe. Ez minden embernek azt sugallja: *„Amiket akartok, hogy cselekedjenek nektek az emberek, ti is cselekedjétek nekik“.* (Máté 7. 12.) s viszont, amit magadnak nem akarsz, ne tedd

másoknak! Ezt követve jól cselekszünk, ámde erényünk még csak pusztán természetes. Kérnünk kell a kegyelmek Urát, hogy a kánai csodát megújítva a vizet borrá, a természetes erényt természetfelettivé változtassa. A természetes becsületesség, jóindulat, jótékonyság, melyet felebarátunk iránt tanusítunk, természetfeletti, isteni erénnyé változik bennünk, valahányszor *Istenért* szeretünk, *Istenért* tesszük a jót.

Ilyenkor ugyanis az isteni malaszt, melyet *Isten* a jószándéktól soha meg nem tagad, megaranyozza indulatainkat, cselekedeteinket s oly magas értékre emeli, aminőt semmiféle természetes erőfeszítéssel, igyekezettel el nem érhetnénk. Innen van, hogy az *Úr Jézus* egyetlen pohár vízért, melyet az ő nevében szeretetből nyujtunk a szomjazónak, a mennyország végnélküli jutalmát igéri.

Kétségtelen, hogy az evangéliumi törvény nem éri be a pusztán természetes szeretettel, hanem ezt a természetfeletti, isteni felebaráti szeretetet követeli meg tőlünk.

Hogy az isteni parancsnak megfeleljünk, szeretnünk kell továbbá felebarátunkat, miként magunkat, *belső* és *külső* szeretettel.

A *belső* szeretet örül más javán, kívánja más boldogságát, szomorkodik más baján s kész alkalomadtán jót tenni mással.

Mindezt a gyakorlatban lényegileg betöltjük, ha tartózkodunk a gyűlölettől, imánkból senkit

ki nem zárunk s el vagyunk tökélve, hogy Istennek minden felebarátunkra vonatkozó parancsát teljesítjük.

Külső vagyis tettekben megnyilvánuló szeretetnek nevezzük, amely tényleg segít is tehetsége szerint azokon, kik reá szorulnak. *„Aki e világ javaival bír és látja szűkölködni felebarátját és bezárja szívét előtte: mikép marad meg abban az Isten szeretete? Fiacskáim! ne szeressünk szóval, se nyelvvel, hanem cselekedettel és igazsággal“.* (I. Ján. 3. 17.) — mondja szépen a szeretet apostola.

Végül az isteni parancs: „Szeresd felebarátodat, mint tennenmagadat“, *általános, minden emberre kiterjedő* szeretetre kötelez minket. *„Hacsak azokat szeretitek, kik titeket szeretnek, minő jutalmatok leszen?“* (Máté 5. 46.). kérdi az Úr.

„Mindenki felebarátja mindenkinek — mondja *szent Ágoston* — mert hiszen nem lehet különböztetés ott a származásra nézve, hol közös a természet. Minden embert felebarátodnak tarts tehát, ha nem keresztény is. Mert hiszen nem tudod, mi ő *Isten* előtt s mi szándéka lehet még vele *Istennek*. Aki ma még bálványozó s kődarabot imád, holnap megtérhet s az igaz *Istent* imádhatja talán buzgóbban, mint te...“

Tehát minden embert szeretnünk kell, legyen az bár máshitű, hitetlen vagy gonosz, mert *szalézi szent Ferenc* szerint „az oly szeretet, mely

válogat a személyek között, hogy kiket szeressen, nem szeretet".

Jézus Krisztus Egyházának mindig ez volt a tanítása s álláspontja. Segélyezte a szükségben levő eretnekeket, pogányokat, zsidókat. Maguk a pápák jártak ebben elő jópéldával. *VI. Pius* protestáns ifjút, kivel a szent Péter-bazilikában esetleg találkozott, saját költségén képeztetett ki a festésben. Ugyanezt tette *IX. Pius* a protestáns *Johnston Györggyel.* Közismert a pápák méltányos, humánus eljárása még a zsidókkal is, kiknek gyakran erélyes védelmére keltek üldözőikkel szemben. *XI. Pius* is a nagyszerű segélyakciójában, melyet a bolseviki uralom által tönkrejutott, éhhalállal küzdő oroszok érdekében indított, nem tesz különbséget katholikus és szakadár között. És ebben az Egyház s annak feje csupán az isteni *Mester* szívét utánozza. Az *Úr Jézus,* ha valaki reája szorult, nem kutatta előbb, hogy vajjon zsidó vagy nem zsidó, igaz avagy bűnös-e a szükséget szenvedő. Megszívlelendő az is, hogy egyik legszebb példabeszédében az irgalom mintaképének épen *szamaritánust,* szóval eretneket állított oda, megszégyenítve ezzel a *zsidó szűkkeblűséget* s tanítva Egyházát, hogy míg a hit éles határvonalait épen őrzi, a szeretetben ne állítson szűkkeblű korlátokat. Az Úr maga is csodát művelt, hogy a szegény kananei pogány asszonyt segítse, megvígasztalja.

Midőn azonban úgy az ó-, mint az újszövet-

ségi törvény a felebaráti szeretetet az önszeretettel hozza párhuzamba: *„szeresd felebarátodat, mint tennenmagadat“* (Mózes III. 19. 18; Máté 22. 39; Márk 12. 31.), ezzel távolról sem akar arra kötelezni, hogy embertársainkat *annyira* szeressük, mint *amennyire* magunkat szeretjük.

A törvény csupán azt akarja hangsúlyozni, hogy az *inditóokok* a felebaráti szeretetre s a helyes önszeretetre *ugyanazok*. Ha szeretjük magunkat, mert *Isten* képe, gyermeke, *Krisztus* tagja, mennyország örököse vagyunk; ugyane jogcímeken szeretet illeti meg felebarátainkat is. A szeretet foka, mértéke, módja — nagyon világos — más és más lehet, sőt legyen is önmagunkkal s *különböző* felebarátainkkal szemben. Szóval a szeretetnek meg kell tartania a *helyes rendet*, melyet a *hit* s a *józan ész* szabnak eléje.

A szeretet rendje.

Hogy ebben a nem könnyű kérdésben vezérelveket adhassunk, egynémely fogalom tisztázását kell röviden előrebocsátanunk.

A szeretet jót akar, jót kíván, jót tesz. **Jó** pedig van három rendbeli.

a) Az első rendbe tartoznak a *lelki* és természetfeletti javak, minők az örök élet, *Isten* barátsága, kegyelme. Ezek között ismét vannak olyanok, melyek az üdvösségre elkerülhetetle-

nül *szükségesek* s ismét mások, melyek csupán *hasznosak,* mint például a szerzetesi hivatás. Ebbe a rendbe számítjuk természetes lelki javainkat is, minők értelmünk, szabadakaratunk, szabadságunk.

b) A második rendbe soroljuk *testi* javainkat: életet, egészséget, tagjaink épségét stb.

c) A harmadik rendet külső javaink alkotják, minők a becsület, jó hírnév s az ezeknél jóval kisebb értékű vagyon s gazdagság.

Nagyon világos, hogy minden egyébtől eltekintve, a magasabbrendű s nagyobb jó több megbecsülést érdemel, mint a kisebb s alacsonyabb rendhez tartozó.

Minthogy pedig a szeretetnek egyik legfőbb feladata a segélynyujtás, mindig tekintettel kell lennnünk a **szükség** természetére s fokára, mely szeretetünket munkába hívja, tevékenységre szólítja.

Az akár minket, akár felebarátunkat szorongató szükség vagy *lelki,* vagy *testi.*

Mind a kettő különböző mérvű lehet.

a) *Végső* a lelki szükség, ha az örök boldogság elvesztése, a kárhozat szinte kikerülhetetlen. Ilyen helyzetben van a megkereszteletlen kisded avagy a haldokló protestáns, ki hitelveiből kifolyólag nem érzi magát kötelezve, hogy bűneit megbánja.

Végső testi szükségben van például a Dunában fuldokló.

A végső szükséghez számítjuk azokat a kö

zelről fenyegető szerencsétlenségeket is, melyek összes vagyonunk pusztulását, súlyos, hosszú börtönt vagy becsületünk elvesztését hozhatnák reánk.

b) *Súlyos* a szükség a lelki rendben, ha az üdv elérése, a súlyos bűn elkerülése nagyon nehéz. Ilyen például annak a haldokló kereszténynek helyzete, ki a szentségekhez nem juthat s csak nagynehezen tud tökéletes bánatot indítani. A testi s külső javak rendjében súlyos szükségnek minősíthető oly baj, kereszt viselése, amely ha nem is leküzdhetetlen és reménytelen, de erőinkhez képest túlterhes.

c) *Közönséges* szükségben van az az ember, aki lelki-testi veszélyében, bajában, ha akar, aránylag könnyen tud magán segíteni, vagy nagyobb nehézség nélkül talál mást, aki őt helyzetéből kimentheti. Ilyenek a lelki rendben a közönséges bűnösök; a külső javak rendjében a köztünk élő, munkabíró szegények.

Sorrend a javak szempontjából.

Tekintsük ezek után, hogy a józan ész s a hit sugallatára hallgató szeretet minő sorrendet állapít meg először is a különböző **javak** között.

Legelső helyen állnak *Isten javai,* a Teremtő joga az ő dicsőségére. Az egész mindenség egyedül ezt a célt szolgálja. Semmiféle lelki vagy anyagi jót sem szabad *Isten* dicsősége elé helyezni. Főleg semmi sincs, ami akár csak egyetlen bocsánatos bűnt igazolhatna, még ha

az egész világ üdvössége is függene attól. Vétkeznünk nem szabad, még ha ezzel az ördögökből szeráfokat csinálhatnánk is. A cél nem szentesíti az eszközt. Az *Isten* dicsőségének, javának legkisebb sérelme végtelenül fontosabb, mint az egész teremtés szerencséje, boldogsága.

A szentek tisztán látják ezt a hit éles szemével: „Meghalok anélkül — kiált fel *Pazzisi szent Magdolna* — hogy valaha fel tudtam volna fogni, miként lehet az, hogy ember halálos bűnbe beleegyezzék". És *Liguri szent Alfonz:* „Inkább akarok tüzes kemencében elégni, mint sem bűnt elkövetni".

Münster vidékén egyszerű, jámbor parasztember ezt a jellemző s nagyon igaz választ adta barátjának, aki jégesőokozta nagy bajáról panaszkodott: „Ez csak *kár,* de nem baj. Baj egyedül csak a bűn". (Stollberg: Geschichte J. Chr.)

Igy vigasztalta *Aranyszájú szent János* is *Olympiászt,* az istenfélő, gazdag s jótékony özvegyasszonyt, akit kaján ellenségei minden vagyonából kiforgatni igyekeztek: „Minő szerencsétlenséget okozhatnak neked? Talán megfoszt a bírói ítélet vagyonodtól! Ám akkor megszabadulsz a gondoktól, hogyan tartsd fenn azt s miként osztogassad az alamizsnát. Ha száműznek a városból és hazátlanul kell bolyongnod, csak azt fogod tenni *Isten* dicsőségére, amit mások kiváncsiságból tesznek. Elveszik életedet? Ezzel csak hamarább fizeted le azt a tartozást, mely mindnyájunkat terhel s előbb jutsz az örök boldogság honába. Jusson eszedbe, amit annyiszor mondottam s most újra mondok: csak egy van, amitől félni kell s ez — a bűn".

Második helyet foglalják a javak között a mi tulajdon *szükséges lelki javaink:* üdvösségünk, bűntelenségünk, ártatlanságunk. Ezeket senki

kedvéért semmi áron feláldoznunk nem szabad, *„mert mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, önmagát pedig elveszti, vagy megkárosítja?“* (Luk. 9. 25.) Bűnbe, biztos bűnveszélybe tehát még más üdvösségéért sem rohanhatok. Ez nem volna okos és helyes irgalmasság. Azokat azonban, kik jószándékból, kellő óvatossággal veszélyeztetik lelkűket — főkép ha arra hivatásuk is kötelezi őket — *Isten* bizonyosan nem fogja cserben hagyni.

Nem szükséges lelki javainkat azonban bűn nélkül tehetjük mások lelki, sőt anyagi java mögé. Kívánhatunk másnak több s nagyobb erényt stb., mint magunknak. Más kérdés az, vajjon okosak-e az ilyen kívánságok.

Nemcsak megengedett, de dicséretreméltó dolog az általunk elnyert búcsúkat s a minden jócselekedetekben rejlő elégtételi értéket a tisztítótűzben szenvedő lelkekért ajánlani fel s így lemondani arról, hogy mi hamarabb jussunk az égbe, *Isten* színe látására. Ezért a haládékért amúgy is gazdag kárpótlás a nagy érdem, a fokozott jutalom és a dicsőség, amellyel *Isten* egykor az égben kitünteti azokat, kik a felebaráti szeretetet ily hősi módon gyakorolták. (Actus heroicus, hősi cselekedet.) Az sem vétkezik, sőt a körülmények szerint kötelességét teljesíti, aki az annyi érdemmel s jutalommal kecsegtető szerzetesi hivatásának követését elhalasztja, hogy *szükségben* levő hozzátartozóit segítse.

Midőn testi vagy külső javakról van szó, bár

nincs megparancsolva, hogy felebarátunkat magunknál *jobban* szeressük, de egyes kivételes esetektől eltekintve megtehetjük azt. Feláldozhatjuk vagyonunkat, jóhírnevünket, sőt életünket is, hogy felebarátunkat hasonló áldozattól megkíméljük. Az Egyház története, a szentek élete számtalan szebbnél-szebb ily erénypéldával szolgál az ámuló világnak, melynek ebben a magas légkörben már kifogy a lélekzete.

Páli szent Vince 1622-ben *Marseilleban* a kikötő körül járkálva fiatal gályarabra akadt, kinek nemes, szelid vonásai különös érdeklődésre s részvétre indították. Ez kérdezősködésére elmondotta szomorú esetét: „Én — szólt — jó, becsületes haszonbérlőnek vagyok gyermeke. Néhány barátom unszolására vadorzásra vetemedtünk s a nekünk ellenálló urasági tisztet majdnem meggyilkoltuk. Hatévi gályarabságot kaptam érte. Apámat megölte a bánat, kicsiny vagyonomat a per megemésztette, feleségemnek, gyermekeimnek hiányzik a kenyérkeresőjük. Mily szívesen dolgoznám értük!" — Könnyzápor hullott szeméből, szava elakadt a zokogástól. Az *Isten* szíve szerinti pap nem hagyta tovább beszélni. A gályarabok felügyelőjéhez lépett: „Uram — szólott — eressze szabadon ezt a fiatalembert, oldozza fel láncait. Ime itt az én két kezem, én magamra vállalom s elszenvedem helyette a még hátralevő három esztendőt". A parancsnok bámul s némi ellenvetéseket tesz. „Mindent felgondoltam — felelé erre *Vince* — tudom, hogy az emberek szemében becstelen leszek, de *Istent* egyedül illeti meg az ítélet a becsület felett. Az ő ítélete mellettem fog szólni. Erre a fiatalemberre szükség van otthon; én viselem helyette láncait." A rabot elbocsátották, *Vincét* láncraverték. Az egész időt kitöltötte a gályán. Békók s a gyalázat öltönye rajta, de nyugalomtól s a hitből fakadt békés derűtől ragyog az arca. Hősi

áldozatával s türelmével meghódította s térítette valamennyi durvalelkű társát, olyannyira, hogy midőn a gályát elhagyta, *szent Pállal* elmondhatta: „*Krisztus Jézusban az evangélium által én nemzettelek titeket*". (I. Kor. 4. 15.)

Midőn 1889 január 30-án a spanyol *Remus* gőzös a *Filippi-szigetek* környékén hajótörést szenvedett, a rajta utazó két misszionárius egyike nem volt arra bírható, hogy a hajót elhagyja, míg csak valamennyi utas megmentve nincs. A fedélzeten térdelve imádkozott az egyik, midőn a hullámok átcsaptak felette. A másik ugyan végül a mentőcsónakba szállott, ámde mikor egyik szerencsétlen fuldokló a hullámokból felvételért esengett, a tengerbe vetette magát, lemondva helyéről s életéről szegény felebarátja javára, akit egyébként a máris nagy zsufoltság miatt nem lehetett volna megmenteni. A misszionáriusok egyike *P. Raymond Pál* jezsuita, a másik *P. Dorando* ferences volt.

Sorrend a szükség szempontjából.

Ha pedig a szeretet rendjét a **szükség** szempontjából vizsgáljuk, a józan ész s a hit a következő irányelveket szegzi le:

Midőn felebarátunk *végső* lelki veszélyben forog, kötelesek vagyunk életünk kockáztatásával is segélyére sietnünk, feltéve, hogy a mi közbenlépésünk felétlenül szükséges s egyben biztos eredménnyel kecsegtet.

Ha embertársunknak csupán *testi élete* jutott *végveszélybe,* önmagunk feláldozása ugyan szorosan nem kötelező, de *súlyos* nehézségek árán is vállalkoznunk kell megmentésére. Tűzvész, árvíz vagy egyéb katasztrófák nem ritkán nyujtanak alkalmat, hogy szeretetünk őszintesé-

géről s hordozóképességéről bizonyságot tegyünk.

Midőn felebarátunk csupán *súlyos* lelki s testi helyzetbe jutott, mi csak akkor vagyunk szorosan kötelesek istápolni őt, ha azt *nagyobb* kellemetlenség nélkül megtehetjük.

Ha azonban *hivatalból* vállalkozunk mások teste-lelke védelmére, támogatására, még *súlyos* nehézségek árán is segélyt kell nyujtanunk azoknak, kik reánk szorulnak, ha nem is forognak épen végveszélyben. Lelkipásztorok, orvosok gyakran jönnek ily helyzetbe.

Például *Tirolban* egy ily alkalommal a híve vigasztalására siető lelkipásztor a meredek hegyi útról az éj sötétében a mélységbe zuhant. A plébániabeliek a szerencsétlenség helyén hálából emléket emeltek. Felállították gyönyörű nagy keresztjét a nagy Lelkipásztornak, aki szintén életét adta oda, mikor a juhait kereste.

Közönséges szükségben levőknek, akik t. i. minden nagyobb nehézség nélkül maguk is tudnak helyzetükön segíteni, szorosan senki sem köteles különös segélyt nyujtani.

Sorrend a segélyzendők szempontjából.

Végül, midőn a segélynyujtás sorrendjét állapítjuk meg, tekintetbe kell vennünk a reánk szoruló **személyeket** s azoknak hozzánk való viszonyát.

Általában véve előbb és inkább kell azokon

segítenünk, akikkel minket a *Gondviselés* szorosabban egybefűzött.

A legerősebb kapcsot — *mikor a segélynyujtásról van szó* — a *test* s *vér* alkotja. Itt ismét legelső helyen áll a *feleség,* akiért az ember elhagyja atyját, anyját, aztán következik a *gyermek,* a *szülő,* a *testvér,* végül a többi *rokonság.* De mégis, midőn a *végső* szükségről van szó, *szent Tamás* tanítása szerint a szülő részesítendő előnyben, mint akinek, *Isten* után, létünket köszönjük. (2—2 q 26. a. 6—11.)

A test és vér kapcsa után következik a *lelki, erkölcsi,* végül a *polgári* összeköttetés.

Nem vádolható tehát szűkkeblűségről, hanem inkább a józan ész és hit elvei szerint cselekszik az, aki inkább segíti családtagját, rokonát, hitsorsosát, az erényest, a honfitársat, mint másokat, hacsak a rendkívüli szükség ennek a rendnek megmásítását nem követeli.

VI.

Az ellenségszeretet.

Ami szorosan kötelező.

Lichtwer szép költeményében a következő kis tanulságos legendát beszéli el: Gazdag édesapa három fia között szétosztja az örökséget. Remek gyémántját azonban külön annak tartja fenn, aki ezt a legnemesebb ékkövet a legnemesebb jótettel érdemli ki. A fiúk aztán világnak mennek. Majd otthonukba visszatérve, az egyik azzal számol be atyjának, hogy valakinek, ki összes vagyonát rábízta, mindent hiánytalanul, becsülettel visszaadott. „Kötelesség volt" — felelt röviden az apa. „Én — állott elő a másik — gyermek után ugrottam a vízbe, hogy azt kimentsem onnan." „Dicséretreméltó tett volt, de nem valami különösen nemes" — volt az apai válasz. A harmadik elbeszélte, hogy halálos ellenségét mélységes örvény szegélyén látta aludni; nem lökte le, hanem felébresztette s kimentette a halálveszélyből. „Tied a gyémánt — szólt az atya. — Mert nemesebbet az ember mit tehet, mintha ellenségének rosszért jóval fizet."

Ez a kis mese megadja a választ arra a kérdésre, vajjon a szeretet rendjében, melyről az imént tárgyaltunk, jut-e hely az ellenségeknek is.

A pogány világ jóllehet itt-ott kénytelen volt az ellenségszeretetben megnyilatkozó nagyság előtt meghajolni, annak általánosan kötelező voltát nem ismerte el.

Mikor *Lysander* spártai királynak szemére hányták, hogy ellenségeinek tett esküjét megszegé, így válaszolt: „Azzal a rosszal, melyet ellenségnek teszünk, nem vétünk az igazságosság ellen sem az istenek, sem az emberek előtt".

Marcus Antonius római császár kétségkívül a kereszténység hatása alatt bocsátott meg *Avidius Cassiusnak*, ki magát ellencsászárnak tolta fel. Mikor bosszúra izgatták, így szólott: „Azt nem teszem; ellenkezőleg megbocsátok neki, mert egy császár nem tehet istenibbet, mintha kegyesnek bizonyítja magát; ez istenné teszi őt a földön". (Scherer: Exempl. Lexik. 1031.)

Az Ószövetség népe, habár a törvény a fülébe harsogta: *„Ne keress bosszúállást, se meg ne emlékezzél polgártársaid igazságtalanságáról"* (Levit. 19. 18.) s jóllehet, az ellenségszeretetnek legszebb példáit látta maga előtt egy Jákob patriarchában, Ezsauban, Dávid királyban, ámde annak tiszta fogalmára fel sem emelkedett. A zsidó feljogosítva érezte magát, hogy gyűlölje népe s vallása ellenségeit.

Csak *Jézus Krisztus* befejezett tökéletességű tana, vallása adott e tekintetben is a világnak követendő tévmentes szabályt s utolérhetetlenül szép példákat.

„Hallottátok, hogy mondatott: Szeresd felebarátodat és gyűlöljed ellenségedet.

Én pedig mondom nektek: Szeressétek ellen-

ségeiteket és jót tegyetek azokkal, kik titeket gyülölnek és imádkozzatok üldözőitekért és rágalmazóitokért; hogy fiai legyetek atyátoknak, ki mennyekben vagyon, ki az ő napját felvirasztja a jókra és gonoszokra és esőt ad az igazaknak és hamisaknak.“ (Máté 5. 43. 44.)

„Hogyha ti meg nem bocsátotok, a ti Atyátok, ki mennyekben vagyon, sem bocsátja meg bűneiteket.“ (Márk 11. 26.)

Ellenségnek itt azt nevezzük, aki bennünket gyűlöl, megbántott, velünk igazságtalan volt, nekünk szándékosan kárt okozott.

Ellenben tévesen neveznők ellenségünknek azt, aki bennünk nem a személyt, hanem egynémely rossz tulajdonságunkat helytelenti, megrója; vagy akit mi erkölcsi vagy egyéb fogyatkozása miatt kevésbbé szivlelünk.

Midőn az *Úr* törvénye, melyet az imént idéztünk, bennünket az ellenségszeretetre kötelez, úgy a *belső* jóindulatot, mint annak *külső* megnyilvánulását megköveteli tőlünk.

Ami a belsőt illeti, *szoros értelemben* megfelelünk kötelességünknek, ha az általános felebaráti szeretetből, imáinkból ellenségünket sem zárjuk ki, ha készek vagyunk szükség esetén őt is segélyezni.

A külső szempontjából megtesszük, amivel *szorosan* tartozunk, ha nem tagadjuk meg ellenségünktől a szeretet *közönséges* jeleit, minők például a köszöntésnek, megszólításnak viszonzása s azok a társadalmi szolgálatok és

érintkezések, melyek sértés nélkül senkivel szemben sem mellőzhetők.

A szeretetnek *különös* jelei azonban, aminők a vendégül hívás, látogatás, nyájas társalgás senkivel s így ellenségeinkkel szemben sem kötelezők, legfeljebb oly ritka esetben, midőn a kitérés előlük nyilván haragot, gyűlöletet árulna el.

A megbocsátás.

Az ellenségszeretetnek leglényegesebb gyakorlata, a *megbocsátás,* épen abban áll, hogy a *belső* gyűlöletnek helyt nem adunk, illetőleg azzal felhagyunk s újból megadjuk a szeretetnek *közönséges* jeleit.

Az előbbi, t. i. a gyűlölettől való tartózkodás, annak leküzdése haladékot nem tűr. A szeretet külső jeleit azonban megfelelő okból egy időre meg is tagadhatjuk. Igy nem vétkeznék az, aki hideg, zárkózott magatartással neheztelését, fájdalmát a sértővel szemben elárulja, azon bizonyos elégtételt vesz magának, sőt azt ilymódon javítani igyekszik. Az ily eljárás azonban *hosszan ne tartson,* mert botrányra ad okot s a sértőben — nem alaptalanul — azt a hitet ébreszti, hogy mi őt szívünkben gyűlöljük s ellenségei vagyunk.

A *kicsinyes okból* eredő duzzogás, egymás kikerülése, amennyiben nem tart soká s nem a gyűlöletet sugallja, *bocsánatos* bűn.

A hosszú haragtartás, melyre *nagyobb sértés*

szolgáltatott okot, rendesen *súlyos* bűn, mert eltekintve a botránytól, melyet a keresztény társadalomban előidéz, gyülölet nélkül alig képzelhető.

Az őszinte bocsánat nem zárja ki, hogy emel lett a sértésért, igazságtalanságért, kárért sértőnktől *elégtételt kívánjunk,* sőt ügyünket a bíróság elé vigyük. Ez utóbbi eszközhöz azonban csak akkor forduljunk, ha azt a közjó vagy jelentékeny magánjó úgy kívánja. Ellenben tekintsünk el attól, ha semmi haszon, hanem inkább csak megrögzöttebb ellenségeskedés támadna belőle. Hagyjuk inkább ügyünket az Úrra, ki azt mondja magáról: *„Enyém a bosszúállás, én megfizetek annak idején...“* (Deut. 32. 35.)

A kibékülés.

A megbocsátásnak legnyilvánvalóbb jele s többnyire szükségképeni megnyilatkozása a forma szerinti kibékülés.

Elsősorban a sértőre hárul a kötelesség, hogy azt keresse, illetőleg arra, aki inkább vagy előbb sértett. A megsértett fél pedig tartozik keresztény szeretetből a felajánlott békejobbot valamely módon elfogadni és pedig mindjárt, hacsak a megbántás által okozott nagy lelki fájdalom bizonyos húzódozást s haladékot nem tesz érthetővé s menthetővé.

Chantal szent Franciskának, az „erős asszonynak“ is tetemes időbe került, míg azt, ki férjét véletlenül

meggyilkolta, maga elé bocsátá s a megkérlelést külsőleg is elfogadá. De aztán annál fényesebb jelét adta hősi lelkének, midőn a gyilkos gyermekét keresztvízre vitte s így vele ő, a bárónő, lelki rokonságra lépett.

Minthogy pedig a gyakorlatban sokszor alig lehet megállapítani, ki a sértő és ki a sértett, ne várja egyik fél sem, míg a másik közeledik hozzá, hanem kövesse Urunk bölcs utasítását: „Ha ajándékodat az oltárra viszed és ott eszedbe jut, hogy *atyádfiának van ellened valamije:* hagyd ott ajándékodat az oltár előtt és menj előbb megbékélni atyádfiával". (Máté 5. 23. 24.)

Tegyük ezt annál inkább, mert az önszeretet igen gyakran vakít s mindenik féllel azt hiteti el, hogy ő az ártatlan.

A kibékülésnek egyetlen módja némelykor a bocsánatkérés. A gyermek, az alattvaló ez elől ki nem térhet. Többnyire azonban elég, ha közeledésünknek egyéb jelét adjuk s viselkedésünkkel eláruljuk, hogy komolyan sajnáljuk az ejtett sérelmet. A felebbvaló, ha a sértésen kívül egyéb kárt nem okozott, barátságos magatartásával alattvalójának mindig megadja a szükséges elégtételt.

A bocsánatkérés *közvetítő* által is megtörténhetik. Ha magunk megtettük a lépést haragosunk kiengesztelésére, megmutattuk készségünket a békülésre, ámde visszautasítással találkoztunk, a felelősséget a másik félre hárítottuk s nyugodtan járulhatunk a szentségekhez.

Hősi példák.

Megadtuk az előzőkben a keresztény erkölcstan követelményeit az ellenségszeretet szempontjából. Az igazi szeretet azonban nem szokott megállani a szoros kötelesség mesgyéjén, hanem merészen nekivág az erény hegyeinek s nem ritkán szédületesen magasra viszi a sziklás, meredek utakon. Versenyre igyekszik kelni magával *Istennel,* aki, „midőn még ellenségei valánk", egyszülötte feláldozása által békült ki velünk. Valóban isteni tett. Mert hiszen „*igazért is alig hal meg valaki; jótevőért talán valaki kész lenne meghalni. Az Isten pedig hozzánk való szeretetét azáltal ajánlja, hogy még mikor bűnösök valánk . . . halt meg Krisztus miérettünk.*" (Rom. 5. 6—10.)

A szeretet a harag, gyűlölet indulatát, melyet minden sérelem bennünk természetszerűleg ébreszt, a saját földjén támadja meg s merészen átmegy az offenzivába. „Gyűlöl téged valaki szívében? — kérdi *szent Bernát* — szeresd te őt szívedből. Ártott valaki neked szájával? Nyisd meg érette szádat imádságra. Tettel bántott meg valaki? Tégy te vele jót szeretetből. Ó, áldott bosszú, békét hozó a felebarátnak és felettébb tetsző *Istennek.*"

A szeretet mindent feled.

a) Nevezetesen a szeretet *őszintén, szívből,* **teljesen s bőségesen bocsát meg** ellenségének s

komolyan akarja feledni a megbántásokat. Egyik görög államférfinak az ókorban bizonyos szédelgő varázsszert ajánlott megvételre, amely által mindenre lehet emlékezni. „Oly orvosságot hozz nekem — felelé amaz szomorú mosollyal — melytől feledni tudok, azt megveszem tőled."

Mi keresztények ismerjük ezt a bájitalt, *szeretet* a neve.

Ivott abból *Gualberti szent János* (+1073.), a firenzei ifjú olasz nemes katona. Testvérét, *Hugót* meggyilkolták. Maga az édesatyja tüzelte s kötelezte *Jánost* az akkorában divatos vérbosszúra. Épen nagypéntek volt, midőn mezei birtokáról hazatérőben magányos szűk sikátoron testvére gyilkosával magát szemben találja. Ez a biztos halál félelmétől reszketve leborul előtte s keresztbefont karokkal, miáltal a *Megfeszítettre* akart emlékeztetni, így esengett: „Azért, aki a mai napon meghalt értünk a kereszten, könyörülj rajtam". *János* néhány pillanatig mintegy megbénultan állott. Majd odafutott hozzá, keblére ölelte: „Amit *Jézus* nevében kérsz — szólt meghatottan — azt a mai napon nem tagadhatom meg. Megbocsátok, ahogy *Jézus* is megbocsátott ellenségeinek. Imádkozzál, hogy *Jézus* is megbocsásson nekem!" A hősi tettnek jutalma nem maradt el. Az eddig világias, könnyelmű *Jánost* mélységes bűnbánat szállotta meg. Betért *Firenze* egyik templomába s vezekelve borult a feszület elé. Világosan látja erre, hogy az *Üdvözítő* töviskoronás fejét feléje hajtja. Jele volt ez a bűnbocsánatnak. *Jánosból* szerzetes, sőt rendalapító lett.

Ily teljesen tudott megbocsátani *szalézi szent Ferenc* is. Bizonyos ügyvéd megfejthetetlen okból halálos gyűlölettel viseltetett iránta. A szent férfiú egyszer biztosította őt: „Uram, tudom, hogy ön az én ellenségem, de higyje meg nekem, még ha félszememet kiütné is, a

másikkal még akkor is barátságosan tekintenék önre". Az ügyvéd azonban nem engesztelődött, sőt kevéssel utóbb rálőtt a püspökre. A golyó azonban nem *szent Ferencet,* hanem egyik kísérő papját találta el. A gonosztevőt halálra ítélték s csak *szent Ferenc* buzgó közbenjárására kapott kegyelmet. A szent püspök most személyesen vitte el az ügyvédnek a felmentő okiratot a börtönbe. A gonosztevő azonban arculköpte és eltaszította magától élete megmentőjét. A szent férfiú erre a következő szelid szavakkal vett tőle búcsút: „Ügyvéd úr, kimentettem önt a világi igazságszolgáltatás kezéből, de ha meg nem tér, bizonyosan az örök igazságosság kezébe kerül, ahonnan aztán önt senki többé meg nem mentheti".

A szeretet imádkozik ellenségeiért.

b) Az igazi szeretet *Jézus* dicső példája szerint nemcsak nem zárja ki imáiból az ellenséget, hanem egyenesen, kifejezetten azért **imádkozik.**

Így tett *szent István* első vértanu, aki, miközben megkövezték, *„térdeire esvén, nagy szóval kiálta, mondván: Uram, ne tulajdonítsd nekik e bűnt".* (Ap. csel. 7. 59.)

Szent Sabin assisi püspököt két szerpapjával együtt a keresztény hitért *Venustianus* kegyetlen helytartó foglyul ejti. A két szerpapot nyomban kivégeztette, a szent püspöknek azonban egyelőre csak kezeit vágatta le. Kevéssel utóbb a helytartó heves szemfájásba esik. Orvosai nem tudnak segíteni. Erre a szent férfiúhoz folyamodik segélyért, ki csodatevő hírében állott. *Sabin* feledve a bántalmat és sérelmet, felemelte csonka kezét s imádkozott s ime a helytartó szeme nyomban meggyógyult.

Midőn *Hofbauer szent Kelemen* egy alkalommal a részegeskedésről s fajtalanságról prédikált, valaki, aki

bizonnyal nagyon találva érezte magát, ádáz szitkok között követ dobott be szobájába. A szomszédok a zajra összefutnak s el akarnak bánni az aljas merénylővel. *Hofbauer* azonban, kit a *Gondviselés* a sérüléstől megóvott, kikiáltott nekik: „Hagyjatok békét ennek az embernek. Nyomban megyek, hogy érette a szentmisét bemutassam".

Magyarhoni *szent Erzsébet* is ezt az iskolát járta. Összefoglalta valamennyi ellenségét és kérte *Istent*, hogy mindnyáját viszont valami *különös* kegyelemben részesítse. Erre mennyei szózatot hallott: „*Erzsébet*, még soha életedben nem végeztél imát, mely *Istennek* annyira tetsző lett volna, mint ez az imádságod ellenségeidért és megbántóidért".

A szeretet jót tesz ellenségeivel.

c) De a szeretet nem éri be a bocsánattal s imával, ami egyébként a legnagyobb jótétemény, hanem igyekszik minden módon **segítségére** lenni ellenségének.

Fourier szent Péter (+1640.) azt a szegény asszonyt, ki őt nyilvánosan gyalázta, ettől fogva rendszeres segélyben részesíté. Mikor pedig annak haláláról értesült, szomorúan mondá: „Most már nincs senkim, aki oly őszintén megmondaná nekem az igazságot, mint ahogy ez a nő tette".

Loyolai szent Ignác, mikor megtudta, hogy hűtelen barátja, ki párisi tanulmányai idején mindenéből kifosztotta, *Rouenban* betegen s nagy nyomorban fekszik, nyomban oda sietett s gyengéd szeretettel ápolta.

Szienai szent Katalin hosszú időn át buzgalommal, cseléd módjára kiszolgálta azt az asszonyt, aki őt csúf rágalommal gyalázatos életről vádolta.

Aranyszájú szent János is, mint maga beszéli, kitárt karjával mentette meg a biztos haláltól a vele egy kocsiban utazó, őt számkivetésbe hurcoló *Miletius* hely-

tartót, akit a főpásztoráért aggódó, feldühödt nép bizton megkövezett volna.

1700-ban történt a dánok s svédek közt lefolyt háború alatt. Egyik előkelő *flensburgi* kereskedőcsalád sarja — *Keresztélynek* hívták — mint közkatona állott őrt a lezajlott csata terén. Sikerült nagynehezen, drága pénzen palack sörhöz jutnia. Épen ajkához készül emelni, mikor súlyosan sebesült nyögését hallja. Ellenséges svéd katona volt, kinek mindkét lábát elvitte az ágyúgolyó. A dán vitéz erre nemes elhatározással hozzá lép, föléje hajol s neki nyujtja az enyhítő italt. E pillanatban pisztoly dördült el. A hálátlan svéd halállal akarta visszafizetni ellensége jótettét. A golyó szerencsére célt tévesztett. Keresztély erre nyugodtan visszavonja a palackot, félig kiüríti, aztán megint csak odanyujtja a sebesültnek: „Te kópé — szólt — most már csak a felét kapod meg". Ez időtől fogva királyi rendeletre *Keresztély* nemesi címert viselhetett, melyben félig telt söröspalack van ábrázolva, hogy mindörökre hirdesse az utókornak az ellenségszeretetben megnyilvánuló nagylelkűséget, hősiességet.

Mindezek méltóknak bizonyultak a keresztény névre s becsületet hoztak arra a vallásra, melyet már *Tertullián* így védelmez az őskeresztény időkben: „Mi ellenségeink szeretetére is kötelezve vagyunk; e szeretet egyedül nálunk szokásos szeretet. A jóbarátokat szeretni, ezt mindenki megteszi, hanem az ellenséget is szeretni, ez egyedül a keresztények dolga".

Ellenvetések.

Szép s felséges az ellenségszeretet erénye, de tagadhatatlan, hogy nem kis önlegyőzést s áldozatot követel a gyenge emberi természettől.

Épen azért nem csoda, ha sokan kibuvókat keresnek előle vagy legalább is e tekintetben óhajtanák beérni a legkevesebbel.

„Megbocsátani igazságtalan."

a) Vannak, akik — legalább is a gyakorlatban — ezt a *krisztusi* törvényt igazságtalannak tartják. Hiszen — mondják — maga a természet oltotta belénk, hogy a rosszat gyűlöljük, a bűnt, a sérelmet megtoroljuk. Igen — feleljük erre — a *rosszat* gyűlölnünk kell, de nem a *személyt,* aki elkövette azt. A bűn is kétségkívül büntetést érdemel, de nem a sértett fél hivatott azt kiszolgáltatni.

Fenntartotta ezt magának az igazságos *Bíró,* ki azt állítja magáról: *„Enyém a bosszúállás, én megfizetek annak idején".* (Deut. 32. 35.)

„Csodálatos, de igaz dolog — fejtegeti szépen Aranyszájú szent János —, hogy *Isten* a tulajdon személye ellen elkövetett vétkeket aránylag könnyen s enyhén bírálja el, de legnagyobb szigorral bünteti azt, ki felebarátja ellen támad. *Kain* két nagy bűnt követett el. Vétkezett a vallás ellen, hitvány áldozattal becstelenítve meg az Úr oltárát és megölte testvérét, *Ábelt.* Ki ne gondolta volna, hogy *Isten* inkább az első miatt lesz engesztelhetetlen, hiszen ez volt az *első szentségtörés* a földön. És mégis — kiált fel csodálkozva Aranyszájú szent János — halljátok, mily enyhe büntetést mért ki reá ezért az Úr! Rövid szemrehányás az egész. Nem is úgy

járt el vele, mint bíró, hanem mint jóbarát. De midőn *Kain* tulajdon testvére ellen vétett, az Úr nem türtőzteti haragját, megátkozza a gyilkost, száműzi az erdők mélyébe s nem enged neki békét sem éjjel, sem nappal." A büntetést nem fogja elkerülni az, ki téged megbántott s igazságtalanságot cselekedett. De ne feledd: *„Isten, a bosszúállás Ura, a bosszúállás Istene szabadon cselekszik"*. (Zsolt. 93. 1.) Aki ki akarja kezéből a fegyvert csavarni, hogy maga alkalmazza azt, önmagát sebzi meg vele.

„Megbocsátani méltánytalan."

b) Mások ismét legalább is *méltánytalanságot* látnak a békülékenység szellemében, a keresett, felajánlott kiengesztelődésben, főkép abban, hogy a megsértett fél, az idősebb, az előkelőbb tegye meg az első lépést. Az Úr *Jézus* maga vállalkozott egyik remek példázatával emez ellenvetés megcáfolására. Királyi emberről szól, kinek egyik szolgája tízezer talentummal (mintegy 15 millió tallérral) tartozott. Teljesen megfizethetetlen összeg ez egy szolgára nézve. A király meghallgatja adósának esdeklő kérését — tekintettel nagy nyomorára — királyi taglejtéssel mindent töröl, mindent feled, mindent elenged. És ime ugyane szolga, alighogy kiment Ura színe elől, szolgatársát, ki neki csekély száz pénzzel (mintegy 13 tallérral) tartozott, fojtogatni kezdi s tömlöcbe vetteti. Meghallja ezt a jóságos fejedelem. Haragra gyúl, maga

elé idézi ezt az irgalmatlan szívű alattvalóját. *„Álnok szolga! — dörgi felette az ítéletet — minden adósságodat elengedtem neked, minthogy kértél engem, vajjon nem kellett volna-e neked is könyörülnöd szolgatársadon, mint én könyörültem rajtad?“ — És átadá őt a poroszlóknak, míg le nem fizeti minden adósságát. „Igy cselekszik az én mennyei Atyám is veletek — zárja be Urunk gyönyörű paraboláját —, ha meg nem bocsátotok ki-ki az ő atyafiának szívetekből.“* (V. ö. Máté 18. 31—35.)

Valóban, a mi adósságunk *Istennel* szemben szinte végtelen. Egy isteni élet, isteni vér tudja azt csupán letörleszeni. És ime Urunk megbocsát könnyen, megbocsát számtalanszor, megbocsát mindent. Mi pedig megkeményítjük szívünket, önérzeteskedünk s érzékenykedünk s nem akarjuk feledni nyomorult embertársunknak a fillérnyi jelentőségű sérelmeket, melyeket rajtunk, becsületünkön ejtett.

„Megbocsátani becstelen.“

c) Igen! a becsület. Ez az a bálvány, amelynek a modern ember még *Isten* barátságát s örök üdvösségét is feláldozni kész. Mi lesz a becsülettel, ha mi nem állunk bosszút, ha megbocsátunk, ha önként felajánljuk a békejobbot? Hiszen ez esetben mindenki hitvány, gyáva embernek fog minket tartani s megszakítja velünk a társadalmi összeköttetést. Ámde — kérdem én viszont — ki előtt leszünk becsületvesztet-

tek, ha keresztény módon nagylelkűen megbocsátunk?

Isten, szentei, angyalai előtt? Az erényt mél tányolni tudó derék emberek előtt? Ezek szemében csak nyerni fogunk becsület dolgában, ha a haragról, bosszúról lemondunk. Hitvány világfiak s a csőcselék tapsát keresni pedig igazán nem érdemes és nem méltó hozzánk.

Egyébként is mi érdemel becsülést: az erő vagy a gyengeség, a bátorság avagy a gyávaság? Nemde az erőnek, a bátorságnak ítéljük oda a pálmát. És ime épen ez az, ami megnyilatkozik a bocsánatban. A bosszúálló, a haragtartó viszont gyengeségét s gyávaságát árulja el, amit nem ritkán be is vall, mikor azt állítja, hogy „ő nem *tud* megbocsátani". Az erős, a bátor, az tud és mer. „Aki bosszút forral — mondja már *Seneca* — az bevallja fájdalmát", vagyis azt, hogy lelke megsérült, bezúzódott, összeroppant. Az öntudatos, erős lélek, ki bízik jó lelkiismeretében, fel sem igen veszi a sértést, mosolyog rajta, lepattan róla.

„A nagy és nemes az — mondja ugyancsak a pogány *Seneca* — aki hatalmas állat módjára a körötte ugató kutyát fel sem veszi, nyugodtan hallgatja."

Ha a bosszúban volna a becsület, akkor a dühös ebek, a vérszopó fenevadak mind nagy becsületnek örvendenének.

Ha az ellenségszeretet, a megbocsátás csakugyan gyávaság volna, akkor ezzel a meggya-

lázó bélyeggel kellene illetnünk például a dicső *Radetzky* generálist, régi nagy hadseregünk egyik ünnepelt jelesét, aki 1848-ban *Milanóba, Lombardia* fővárosába bevonulva, atyailag szívükre kötötte vitézeinek, hogy az ellenségnek mindent szívből megbocsássanak s meg ne torolják azt, amivel a legyőzöttek őket a háború folyamán illették. Akkor gyáva volt *szent Vencel* király, aki orgyilkos módon reája törő testvérét a földre teperve s a kardot kezéből kicsavarva, így szólott hozzá: „Te megtámadtál engem, de azért ne félj! Csak azt jegyezd meg jól magadnak, hogy jobb *Ábelként* meghalni, mint *Kain* módjára élni. Ha azonban ez utóbbit választod, ám itt a kardod! Öntsd ki dühödet, ittasodjál meg testvéred vérétől, lakjál jól vele, gyönyörödtől én meg nem fosztalak". *XVI. Lajos* is, mielőtt a vérpadra lépett, megeskette fiát, hogy édesatyja gyilkosain soha bosszút nem fog állani. Vajjon a gyávák tesznek-e, beszélnek-e így?

Ha a bocsánatadás gyávaságra mutat, akkor gyáva volt *szent István,* az első vértanu, sőt maga a megtestesült *Istenfia, Jézus Krisztus,* ki gyilkosainak szívből megbocsátott, érettük imádkozott, sőt életét adta üdvösségükért.

„Megbocsátani túlságosan nehéz."

d) Ámde mikor oly nehéz az ellenséget szeretni! Már *szent Jeromos* szemébe néz ennek az ellenvetésnek. „Vannak — úgymond — kik

(szinte) lehetetlenségnek tartják az ellenségszeretet parancsát s elégségesnek állítják, ha az ember nem gyűlöl. Ami ezen felül van, több, mint amit megbír az emberi gyengeség. Ámde tudnunk kell, hogy *Jézus Krisztus* lehetetlent nem parancsolt, hanem igenis a *tökéleteset*. Hiszen meg tudta ezt tenni már az ószövetségben *Dávid Saullal* s *Absalonnal* szemben. *István*, az első vértanu is imádkozott megkövezőiért. *Pál* pedig elátkozott kíván lenni üldözői érdekében. Ezt *Jézus* tette s tanította, mondván: *„Atyám! bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekesznek“*. (Luk. 23. 34.) Más jócselekedetre nézve — folytatja a nagy egyháztudós — találhatni még mentséget, de nem a szeretet dolgában. Mondhatja valaki, én nem tudok bőjtölni, de állíthatja-e, hogy nem tudok szeretni? Kijelentheti valaki, hogy nem képes mindenéről lemondani s egész életében szegényesen s szűziesen élni, de erősítheti-e, hogy ő ellenségeit nem szeretheti? Hiszen itt nem kell a lábnak messze futnia, sem a kéznek fárasztó munkában aláhanyatlania, hogy ebben keressen valaki mentséget. Nem mondják nekünk, menj, utazd be napkeletet, hogy megkeresd a szeretetet, sem azt, hogy hajózd be nyugatot s majd ott megtalálod azt. *Benned*, a te tulajdon *szívedben* van az, ahova a próféta betérni késztet: *„Szálljatok szívetekbe, pártütők!“* (Iz. 46. 8.) Nem távol vidéken van tehát az, amit tőletek kérnek!“

Hogy az ellenségszeretet nem könnyű dolog, senki sem tagadja. Ámde a mennyország drága; megéri, hogy érte megbocsássunk. *„Az én gyengédeim kemény utakon jártak“* (Baruk 4, 26.) — mondja az Úr prófétája ajkai által. *Szent Lidvinának* sem volt könnyű negyven évig betegágyon sinylődni, *szent Tibornak* parázson járni, *szent Tivadarnak* híg ólmot inni, *szent Lőrincnek* tüzes rostélyon megsütteti, *ancyrai szent Kelemennek* huszonnyolc évig minden kínzóeszköznek magát alávetni. Valamennyien *„kemény utakon jártak“*, míg a mennyei jutalomra elérkeztek.

Kemény úton járt az az előkelő, gazdag úriasszony is, akit a lakásába berohanó gyilkos párolgó, vértől piros tőrrel a kezében arra kér, égre-földre esdekelve, hogy rejtse őt el üldözői elől. Az imént szúrt le egy gyermeket az utcán, ki vele ingerkedék s most a törvény szolgái nyomában vannak... A kegyes szívű úrnő megkönyörül rajta s biztos menedékhelyet jelöl ki neki. Alighogy sikerült a halálfélelemtől reszkető bűnöst elbujtatnia, ime már a rendőrség kopogtat ajtaján. A nyomok ide vezettek a gyilkos kutatásában. „Hatalmatokban áll őt keresni — szól az úrnő, midőn jöttük céljáról értesül — keressétek tehát!“ Miközben eredmény nélkül távoznak, az egyik odaveti: „Talán még nem is tudod, hogy a te gyermeked a szerencsétlen áldozat?“ Ime hozzák is már a holttetemet. Képzelhető a szegény anyának szörnyű meglepetése. Félájultan támolygott hálószobájába, ott elzárkózott s hosszú időn át a legiszonyúbb lelki tusát vívta magával. Csak aztán tudott gyermeke holttestére borulni. Midőn beesteledett, ételt, italt vitt a gyilkosnak rejtekhelyére, sőt erszényben aranyat is nyujtott át neki s aztán segített neki észrevétlenül elmenekülni. *Bolognában* azt az utcát, melyben

ez a hőstett végbement, századok óta „la strada pia"-nak, a „kegyesség utcájának" hívják örök emlékezetül. (Wiser: Lex. VI. 416.)

„Ő mondotta."

Az ókor egyik bölcsének oly nagy volt tekintélye, hogy az ő véleményére való hivatkozás lezárt minden vitatkozást. *„Autosz éfa"* — mondották a tanítványok — *„ő mondotta"* s ezzel útja volt vágva minden további ellenvetésnek. Nekünk is van bölcsünk, nagyobb minden emberi tekintélynél. És ő szólott: *„Én pedig mondom nektek: Szeressétek ellenségeiteket"*. (Máté 5. 44.) És ezzel el kell némulnia minden vitának. s minden kifogásnak. Sőt isteni *Mesterünknek* ez volt úgyszólván az utolsó kívánsága, *a végrendelet,* melyet nekünk hagyott. Mert midőn a keresztfán ellenségeiért *fennhangon* imádkozott, ezzel hő óhaját is kifejezte, hogy tanítványai őt ebben utánozzák: *„Példát adtam nektek, hogy amint én cselekedtem, ti is úgy cselekedjetek"*. (Ján. 13. 15.)

Ez tehát a haldokló édesapának utolsó kérése, melyet a kereszt halálos ágyáról szederjes, kékülő ajkával hozzánk, gyermekeihez intéz: *„Szeressétek ellenségeiteket"*. Nincs s nem lehet közöttünk oly hálátlan, elfajult gyermek, ki ennek a kérésnek hűséges teljesítését ne tartaná legszentebb fiúi kötelességének.

VII.

A keresztény irgalmasság.

Jézus szívéből született.

Minden nagy művész remekeit el szokta látni kézjegyével, hogy ebből az utókor a mű származására, alkotójára következtetni tudjon. Így járt el *Isten* is, a művészek művésze, a végtelen jóság és irgalom. Legnagyobb remekébe, az emberi szívbe belenyomta bélyegét: a szinte ellenállhatatlan ösztönt a részvétre, irgalomra. Az áteredő bűn katasztrófája, ha nem is tudta ezt az isteni vonást a szívből kitörölni, de kemény jégkéreggel vonta be.

A pogány világ nem igen ismerte az irgalmat. Világos bizonysága ennek, hogy még az ókor legnemesebb s legkiválóbb szellemei sem találtak a kegyetlen rabszolgaságon kifogásolni valót. Még a kiváló *Aristoteles* is azt tanítja: „A természet a szabad ember testét más anyagból alkotja, mint a rabszolgáét, tehát a rabszolgaság igazságos". A gyenge gyermek, a beteg iránt nem volt könyörület. *Cicerónak, Senecá*nak csak megvető szava van a szegényekkel szemben s a szánalmat, részvétet jellemhibának, szellemi és lelki gyengeségnek minősítik. *Horacius* gúnyszavakat szór a „piszkos szegénységre". *Vergilius* erénynek minősíti a szegények iránt részvétet nem tanusítani. *Plautus*

egyik színdarabjában nyiltan kimondja: „Az nem tesz a koldusokkal jót, ki nekik enni és inni ad. Mert amit odaad, az el van veszve, a szegény nyomorúsága pedig csak meg van hosszabbítva". A pogány, ha adott alamizsnát, ezt csak leplezett önzésből tette. *Polybius* hallatlan dolognak tartja, hogy a római pogány önként s haszonlesés nélkül juttatott volna valaha koldusnak alamizsnát.

De annál inkább ismerte a pogány világ a zsarolást. A „nagy" *Brutus* a leggonoszabb uzsorás volt, ki még a legpiszkosabb üzletektől sem riadt vissza. *Lucullus* mesés vagyonát, melyből Rómában hallatlan módon dőzsölt, Ázsiában rendszeres zsarolással gyüjtötte össze. *Seneca* maga, ki oly szépségesen tud írni a jóságról és jótékonyságról, a legnagyobb uzsorások egyike volt, kiket a föld hátán hordott. *Britanniában* több milliót adott uzsoráskamatra s hogy még nagyobb nyereséget zsaroljon ki, hirtelen felmondott minden adósának, miáltal egész *Britanniát* lázadásra ingerelte. *Cicero* sem volt különb nála. A pogány fő- s alsóhivatalnok többnyire mind uzsorás volt. *Crassus, Verres, Cotta, Pompeius* óriás összegeket harácsoltak össze a provinciákban. Pedig ezek voltak az akkori világ hangadói s a mai napig — gyakran a kereszténység rovására — fennen magasztalt klasszikus müveltség képviselői.

Azonban *Jézus Krisztus,* a megtestesült isteni jóság a szeretet megjelenése az irgalom hajnal-

hasadását jelenti e földön. Mintha csak azért lett volna emberré, hogy legyen szíve, mely tud szánakozni. Szív nélkül ugyanis, mint egyéb nyelvek jellemzően kifejezik (miseri*cordia*, Barm*herzig*keit), az irgalom emberileg alig képzelhető. Igen! szívet vall magáénak az *Úr*, gyengéden résztvevő szívet, mely mindenki számára nyilt, mindenkihez leereszkedik: *„Jöjjetek* — úgymond — *hozzám mindnyájan, kik fáradoztok és terhelve vagytok és én megnyugtatlak titeket"*. (Máté 11. 28.) Ő volt az első, ki a világon elmondotta: *„Szánom a sereget"*. (Márk. 8. 2.)

A kereszténységben azonban az irgalom gyakorlata nem csupán ideális erény, nemcsak tanács, hanem valóságos törvény. Mert ha kötelesek vagyunk, amint fent láttuk, felebarátunkat, sőt ellenségünket is szeretni, mennyivel inkább könyörülni azokon, kik reánk szorulnak s segélyünk nélkül talán elpusztulnának.

Keresztény kötelesség tehát általában véve a szükségben levő embertársainkat istápolni, tőlük a bajt, veszélyt elhárítani. Egyenesen felkeresni azonban a szűkölködőket s felkutatni az inségben levőket csupán azok tartoznak, kiknek ez a *hivatalos teendője*.

Irgalmat kell gyakorolni a testtel s még inkább a lélekkel. Az irgalom testi cselekedetei általában a következők: az éhezőknek ételt, szomjúhozóknak italt, mezíteleneknek ruhát juttatni, a hajléktalanokat befogadni, betegeket

meglátogatni, foglyokat kiváltani s a halottakat eltemetni.

Az irgalom lelki cselekedetei közé pedig a keresztény erkölcstan a következőket szokta számítani: a tudatlanokat tanítani, a kétségben levőknek jótanácsot adni, szomorúakat vígasztalni, a bűnösöket megfeddeni, az ellenünk vétkezőknek megbocsátani, a bántalmakat békén elviselni, az élőkért s holtakért imádkozni. Bizonnyal vannak úgy a testi, mint a lelki segélynek egyéb módjai is, az Egyház azonban a szimbolikus hetes szám iránti kegyeletből ezeket a főtipusokat szokta felsorolni.

Minket erkölcstani szempontból csupán kettő érdekel, amelyek azonban bizonyos értelemben magukban foglalják valamennyit: az *alamizsna* és a *testvéri figyelmeztetés.*

Az alamizsna.

Ami szorosan kötelező.

Alamizsna *szent Tamás* szerint minden oly cselekedet, mellyel a *reánk szorulóknak részvétből segélyt nyujtunk;* de mi itt a szoros értelemben vett anyagi adományt értjük alatta.

Hogy az alamizsnára isteni törvény kötelez, a *Szentírás* határozott s szigorú szavai kétségtelenné teszik: „*Parancsolom neked, hogy nyisd föl kezedet szűkölködő atyádfiának és a szegénynek, ki veled lakik a földön*". (Deut 15.

11.) *„Szegd meg kenyeredet az éhezőnek s a szegényeket és bujdosókat fogadd házadba; midőn mezítelent látsz, född be őt és ne nézd le a testedet“.* (Izaiás 58. 7.) Hogy pedig ez a törvény *súlyos* bűn terhe alatt kötelező, méltán következtethetjük *szent János* evangelista igéiből: *„Aki a világ javaival bír és látja szűkölködni felebarátját és bezárja szívét előtte: mikép marad meg abban az Isten szeretete?“* (I. Ján. 3. 17.) Nemkülönben világosan bizonyítják ez az isteni *Világbírónak* az utolsó ítéleten mondandó igéi, melyek az emberi nem örök sorsát épen az irgalom cselekedeteinek gyakorlása vagy elhanyagolása szerint döntik el. (Máté 25. 41, 42.)

Mindazonáltal az alamizsnaadás kötelességének súlyát külön minden esetben részint a szükség fokából, részint az adakozó képességéből lehet csupán megállapítani.

A szükség továbbá beállhat *sorscsapások* folytán, amelyeket az embertől független körülmények avagy saját hibája hoztak reá, de támadhat *erényből* is, mint mikor valaki önként vállalja az evangéliumi szegénységet. Mindkét esetben *kell* segítenie annak, ki azt teheti.

Ha azonban valaki csupán azért nélkülöz, mert dolgozni nem akar, istápolást nem érdemel. *„Aki nem akar dolgozni, ne is egyék“* (II. Tessz. 3. 10.) — mondja a nemzetek apostola.

Minél nagyobb s szorongatóbb felebarátunk

szükséghelyzete, a tehetősnek annál nagyobb áldozat árán is kell annak segélyére sietnie.

Nevezetesen, *végső szükség* esetén adnunk kell abból, amit egyáltalán nélkülözhetünk. Le kell tehát ily esetben mondanunk s pedig *súlyos bűn terhe alatt* társadalmi állásunk bizonyos kényelméről, díszéről — ha ugyan ilyenre is telik — s véginségben levő felebarátunkat másként nem lehet megmenteni. De még ilyen körülmények között sem szoros kötelesség feláldozni azt, ami nélkül társadalmi helyzetünket fenn nem tarthatjuk. Nem tartozik tehát senki nagy összegeket áldozni, hogy embertársa életét kényes operációk vagy fürdőhelyekre való utaztatás által megtartsa. Hiszen ilyen rendkívüli eszközökhöz még saját érdekében sem köteles nyulni. Nem is tartozunk egyébbel, mint ami a jelen végveszély elhárítására nélkülözhetetlen. Ezt azonban az igazi szegénynek *tiszta alamizsna-*, nem pedig kölcsönként kell nyújtanunk.

A *nehéz szükséget* szenvedőket csupán a *tisztán feleslegünkből* tartozunk felsegíteni. A jómódúak tehát súlyos bűn terhe alatt kötelesek alamizsnálkodni. Nem ugyan olyként, hogy *minden* hozzájuk forduló szegénynek *teljes* segélyt nyujtsanak, hanem járuljanak hozzá arányosan, hogy az inségesek nyomorán enyhítve legyen.

A *közönséges szükségben levőkön* szintén segíteni kell — *ha talán nem is súlyos bűn terhe*

alatt — a tiszta feleslegből tellő, hébe-korba juttatott alamizsnával.

Hogy most már mennyit tartozunk tiszta feleslegünkből feltétlenül, bűn terhe alatt alamizsnálkodásra fordítani, megállapítani felette nehéz. *Ligouri szent Alfonz* szerint eleget tesz szoros kötelességének az, aki évi jövedelme tiszta feleslegéből, vagyis abból, amit a rangja szerinti életmóddal fel nem emészt, *két százalékot* jótékonycélra, alamizsnára fordít. Egyéb szerzők a 2—10 százalék között ingadoznak e kötelesség megállapításánál. Napjainkban annál nehezebb volna e kérdésben döntő ítéletet hozni, minthogy az állami adók megfizetése által, melyeknek egyik hányada segélyezésre lesz fordítva, amúgy is mindenki kénytelen alamizsnálkodási szoros kötelezettségének jórészt megfelelni.

Az alamizsnára tehát a jelen viszonyok között — eltekintve a végső szükség egyes eseteitől — nem annyira a szoros bűn alatti kötelezettség, mint sokkal inkább *„Krisztus szeretete ösztönöz minket“*. (II Kor. 5. 14.) Hogy az egyházi javadalmasok alamizsnálkodására minő szabályok az irányadók, már a VII. s X. parancs keretében letárgyaltuk.

A keresztény szegényápolás.

Miután az alamizsnálkodásra vonatkozó erkölcstani szabályokat megismertettük, reá kell még mutatnunk amúgy nagy vonásokban azokra az irányelvekre, melyeket az Egyház a szegényápolás szempontjából szem előtt tart és hirdet. A katholikus Egyház szent alapítójától, *Krisztustól* mintegy örökségbe kapta a szegényeket: *„Szegények mindenkor vannak vele-*

tek". (Ján. 12. 8.) Sohasem igyekezett e szent terhet magáról lerázni. Hiszen a szegény „*Isten* barátja, az Egyház kincse, az ég kincstartója" stb.

Mit tesz az Egyház a szegényekért?

Lehetetlen még csak vázlatos képet is adni arról, amit az Egyház a szegények érdekében tett és tesz. Már az apostolok megalapítják a *diakonusi* intézményt elsősorban a szegények gondozására; az a szent hevület is, mely az ősi Egyházat helyenkint a kommunizmusba ragadta, főkép a szegények érdekében gyuladt. A római hitközség 250. év körül egymillió szeszterciust (=234.000 aranykorona) vett fel költségvetésébe a szegények ellátására.

Nagy *szent Gergely* pápa († 604.) a szűkölködőket jegyzékbe foglaltatja, nehogy valamelyik közülök segély nélkül maradjon. Minden hó elején gabonát, bort, sajtot, kenyeret, főzeléket, húst, halat és olajat osztat ki közöttük. Minden utcának külön szegényfelügyelője volt, kik a szükségletet az egyes szegény családokban megállapították. Maga a pápa nem ült az asztalhoz anélkül, hogy a feltálalt étkek egyrészét a szegényeknek ki nem szolgáltatta. És midőn ily gondosság mellett is megtörtént, hogy valamelyik távoli utca végén bizonyos koldus gondozatlanul elhalt, több napon át nem mert szentmisét végezni, félvén, hogy a szegények felkeresésében elkövetett hanyagsága miatt felelősség terheli lelkét *Isten* előtt. (*Buttler:* Leb. d. Väter 13. k. 566.) *Alamizsnás szent János* († 616.) *Alexandriában* 7600 szegény ellátásáról gondoskodik. A szegényeket csak „urainak" nevezi a szent főpásztor és az összes egyházi jövedelmeket reájuk fordítja. Mikor egyszer szép takarót kapott ajándékba, nem tud aludni miatta,

mert a sok fagyoskodó inségesre gondol. Másnap tehát elajándékozta azt. *Aranyszájú szent János* is már Antiochiában állandóan 3000 szegényről gondoskodott. Az Egyház létesíti, alapítja a kórházakat. *Aranyszájú szent János Konstantinápolyban, Fabiola Rómában, Pammachius Oportóban, szent Ágoston Hippóban* tartanak fenn egy-egy kórházat. *Nazianzi szent Gergely* (+ 389.) már falusi kórházakat is említ. Justinian császár idejében (+ 565.) keleten, *Nagy szent Gergely* korában (+ 604.) nyugaton már alig volt püspöki város, melyben kórház ne lett volna. Rendesen a vigasztaló *Szentlélekről* nevezték el. Ma is, ha régi városokban egy-egy *„Szentlélek"*-utcára vagy térre akadunk, biztosak lehetünk, hogy ott valaha kórház állott. Egyházi eredetűek az árvaházak s úgyszólván minden intézmény, mely a testilelki nyomor enyhítését tűzte ki célul.

Elmondhatjuk, hogy jóllehet a katholikus Egyház első hivatása az emberi nem örök üdvének gondozása, de nem tehetett volna többet annak ideiglenes javára még akkor sem, ha ez volna a kizárólagos célja.

Mit tesznek az egyes hívek?

A hivatalos Egyház szegénygondozásával versenyzett az *egyes hívek* lángbuzgalma az irgalmasság lelki s testi cselekedeteinek gyakorlatában. Főleg a *krisztusi* igék: *„Amit egynek — legkisebb atyámfiai közül — cselekedtetek, nekem cselekedtétek"* (Máté 25. 40.), a jótékonyságot szent szenvedéllyé fejlesztették. Az eleven hit szeme á lerongyolódott, éhező, sebes, beteg koldusban a leplezett, fátyolozott *Krisztust* keresi s látja. Időnkint az Úr egy-egy csodával jutalmazta és igazolta ezt a gyermekded hitet.

Szent Márton, a későbbi *toursi* püspök éjjel álmában *Krisztust* látja abban a ruhában, melyet előző napon *Ambianus* nevű mezítelen koldusnak adott. Midőn boldog *Idislawa* (+1285.) *Lämberg* várában a szegény, fáradt zarándokot ágyba fekteti, a haragvó férj abban rózsákkal borított feszületet talál.

Ez a hit teszi a keresztény szegénygondozást, betegápolást, árvanevelést stb. oly áldozatkésszé s kimondhatatlan gyengéddé.

Igy a tiszteletreméltó *Kasper Mária, „Jézus Krisztus* szegény szolgálóinak" nevezett kongregáció alapító- s első általános főnöknője (+1898. *Dernbachban)* ily szabályt ad betegápoló leányainak: A nővéreknek azt kell gondolniok, hogy a beteg maga *Jézus Krisztus.* Valahányszor a beteg homlokát letörlik, a vértől borított *Üdvözítő* sebeit szárítgatják; ha a beteg ágyát igazgatják, a keresztfáján gyötrődő *Jézusnak* szereznek némi enyhülést. Ha italt nyujtanak a szomjúzó betegnek, a kereszten függő *Megváltó* gyötrő szomját enyhítették. És megjegyzi a szentéletű alapítónő, hogy ily eljárással leányai egyben betöltik azt a szabályt is, mely nekik az elmélkedést írja elő.

A keresztény okosság.

Mindazonáltal az alamizsnaosztásban s általában a szegények gondozásában nem szabad hiányoznia a *keresztény okosságnak* sem. „Izzadjon ki kezedben az alamizsna, míg megfontolod, kinek add" — mondja már az őskeresztény regula. (Tizenkét apostol tanítása.) A szentatyák sem szünnek meg ugyanezt hangsúlyozni. „Aki kóborlónak és feslett erkölcsű embernek ad, akárcsak a kutyák elé vetné pénzét" — mondja *szent Vazul.* (+379.) Azért már e nagy rendalapító a következő eljárást ajánlja:

„Mivel a koldus könnyen hozzájut ahhoz, mire szüksége van, a koldulás nagykönnyen keresetté, sőt aljas élvezetvágy forrásává lehet. Azért az alamizsnát választott szegényápolók gyüjtsék össze s osszák szét kinek-kinek szükséglete szerint... Azonban nem mindenki tudja az alamizsnát helyesen szétosztani a szegények között. Aki azokat ajándékozná meg, akik a gyenge női szívek megindítására mindenféle mesékkel és mondákkal állnak elő, vagy üzletszerűen nyomorék és sebes tagjaikat mutogatják, nem tenne jót az emberekkel. Az ily bőkezűség csak megerősítené őket romlottságukban".

Szent Jeromos is (+420.) a megfontolatlan alamizsnálkodást — tekintve azt, hogy az igazi szegények kincsei esnek prédául — a szentségtörés egy nemének minősíti. *Szent Ambrus* (+397.) szerint azokat kell segíteni, akik szégyenlik és rejtegetik nyomorukat, szóval a szemérmes szegényeket. Van, aki inkább éhenpusztul, semhogy kolduljon. Elsősorban a betegeket és aggokat kell felkarolni, akik magukon nem segíthetnek, sőt kéregetni sem járhatnak. Ha kételkedünk, hogy a kéregető csakugyan nagy és sürgős szükségben van-e, általában véve mégis csak jobb az irgalom pártjára állni. Midőn egy alkalommal a legenda szerint *szent Mártont* a koldusalakban megjelenő ördög megcsalta és kinevette, a szent nyugodtan felelé: „Sebaj! Én *Isten* szeretetéért adtam az

alamizsnát neked s azért nem is fogom jutalmamat elveszteni. Jobb hibázni irgalommal, mint keményszívűséggel".*

Katholikus jótékonysági egyesületek.

Nagyon sokat segítenek arra, hogy az alamizsna csakugyan méltó kezekbe jusson, a különböző katholikus jótékonysági egyesületek. Ilyen például a *Szent Vince-egyesület,* melyet 1833-ban alapított *Ozanam,* a kitünő francia természettudós. (†1853.). Főleg művelt férfiakból, egyetemi hallgatókból stb. alakulnak egyes tagozatai, az ú. n. *konferenciák.* Bizonyos meghatározott napokon összejön a konferencia, ima, lelkiolvasmány után megbeszéli a körzetébe tartozó s gondjaiba vett szegények anyagi s erkölcsi helyzetét s a nekik nyujtandó segély módját s mennyiségét. A tagok aztán *személyesen* keresik fel az illető szegényeket otthonukban és *személyesen* nyujtják nekik a lelki s testi alamizsnát. Segélyforrásai az egyesületnek a tagok önkéntes adományai, gyüjtés, más jótékony egyesületek támogatása. A *szent Antal*-perselyek is jó szolgálatot tehetnek s a bennük összegyűlt alamizsna épen nem téveszti el célját, ha a *szent Vince-konferencia* által jut el a szegényhez. A *szent Vince-egyesületek* kihatása

* A *kicsalt* alamizsna, melyhez valaki *szegénységet színlelve* jut, visszatérítendő vagy az adományozónak, vagy ennek feltételezett beleegyezésével esetleg jótékony célra fordítható.

mérhetetlenül nagy és üdvös. Tagjait igazi keresztényekké neveli, megnemesíti. A társadalmi ellentéteket a személyes érintkezés által simítgatja s így a legégetőbb szociális sebek beforrasztására hivatott. A női szívnek természetes s a vallás által megszentelt részvéte pedig főleg a katholikus patronázs-, gyermekvédő-, betegsegélyző- stb. egyesületekben talál bő munkateret.

Az állam s a szegényápolás.

Jóllehet a szegényápolás a közjó követelménye, ámde nem feladata az államnak mindarról gondoskodni, ami csak szükséges és hasznos a társadalomban. Az isteni világtervben a katholikus Egyház marad a szegények édesanyja, a szűkölködők testvérei pedig az *Istent* szerető lelkek. Az állam tehát hatalmas eszközeivel támogassa ezeket szent hivatásukban — főleg rendkívüli időkben ez az istápolás az állam részéről szinte nélkülözhetetlen; — de ne akarjon közvetlenül maga foglalkozni a szegények gondozásával. Az efajta állami beavatkozás ugyanis többet árt az ügynek, mint használ. Az adóztatás által behajtott alamizsna csak még élesebbé teszi a társadalmi ellentétet, ahelyett, hogy enyhítene rajta. Az adózó vagyonos osztály az ily reákényszerített alamizsna által felmentve érzi magát, hogy a szegényekhez közeledjék. Ez is egyik oka annak, hogy a modern gazdag ember az alamizsnálkodástól szinte elszokik, szívében eldurvul s megkeményedik.

Midőn 1911-ben a bécsi közönségnek két kedveltje, *Treumann Lajos* színész és *Kramer-Glöckner Jozefin* színésznő próbaképen koldusruhába öltözve a városban koldulgatott, csupán a legszomorúbb tapasztalatokkal lett gazdagabb. Legelsőbb tulajdon lakásukról koldultak. Ily rongyos állapotban — a férfi hozzá még vakságot színlelt — tulajdon cselédségük sem ismert reájuk. A tőzsde előtt a dúsgazdag kapitalistáktól összesen 6 fillért kaptak. Bizonyos előkelő hölgy az *Alserstrassén* egy koronájából 99 fillért visszakért. A leggazdagabb emberek a legdurvábban bántak el velük. Délelőtti 11 órától délután 5 óráig 7 korona 40 fillért gyüjtöttek össze s ezt is jobbára cselédek, gyermekek és munkások adták. A pénzt a művészek a *szent Anna-gyermekkórház* karácsonyfájára küldötték. (Interessantes Blatt, 1912. 1. szám.)

Ámde az állami alamizsna még nagyobb rombolást visz végbe a *segélyzettek* lelkében. Ezek ugyanis az adományt, melyhez így hivatalosan jutottak, mint nekik járó jogos jövedelmet fogják tekinteni, melyet a társadalom minden ellenszolgálat nélkül nyujtani *köteles*. Elszoknak így a munkától; a segélyt mindig keveselni fogják, elkeserednek, forrongnak s várják az alkalmat, hogy kitüzzék a kommunista vörös zászlót.

Az állam továbbá nem hivatott s nem alkalmas arra, hogy az alamizsna által *a szívekhez is férkőzzék* s azokat gyógyítsa. Már pedig itt van majdnem minden nyomornak, bajnak fészke. Az állam nem tudja megadni az áldozatkészség, önzetlenség szellemét, mely nélkül a szegénygondozás akárhány feladata egyszerűen megoldhatatlan.

Mindeme nehézségeket csak az Egyház s az

általa nevelt és inspirált lelkek tudják enyhíteni, sőt túlnyomó részben eloszlatni.

A francia kormány néhány évvel ezelőtt kiüzte hazájukból a szerzeteseket, a szegények hivatott s önzetlen gondozóit. Nem kerülték el e sorsot a betegápoló apácák sem, kiknek helyét fizetett világiakkal töltötték be. 1912-ben az *avignoni* kórházban elszaporodtak a tifuszbetegek. A fizetett ápolók s ápolónők hirtelen szétrebbentek, mint az ijedt madarak s semmi áron sem lehetett őket a ragályos betegek ágyához visszacsalogatni. De ki is kockáztatná józan ésszel puszta pénzért az egészségét és életét? A szociáldemokrata városatanács erre az irgalmasnővérek *párisi* anyaházába sürgönyzött segélyért. A főnöknő nyomban hat „kedves testvért" küldött *Avignonba* a betegek ápolására. Ugyanez az eset csakhamar megismétlődött *Toulouseban, Cherbourgban, Annecyben* s más helyeken.

Az Egyház mindig szemrehányás, duzzogás nélkül tér vissza az ő szegényeihez, akiktől őt a féltékeny állami hatalom időnkint elszakítja. Nem tud róluk lemondani. Élni sem tudna nélkülük. És a szegények a katholikus Egyházban mindig felismerik a talán szegény, de őszintén szerető tulajdon édesanyjukat.

A testvéri figyelmeztetés.

Ami szorosan kötelező.

A felebaráti szeretetnek s irgalomnak egyik legszebb, de sokszor egyúttal legnehezebb műve a testvéri figyelmeztetés, javítás, dorgálás, melylyel embertársunkat a legnagyobb szerencsétlenségtől, a bűntől visszatartani, illetőleg abból

— ha már beleesett — megszabadítani igyekszünk. Az Újszövetség isteni Törvényhozója e tekintetben a következő határozott s részletes utasítást adja: *„Ha vétkezik ellened atyádfia, menj el és intsd meg őt kettőtök között. Ha hallgat rád, megnyerted atyádfiát; ha pedig nem hallgat rád, végy magadhoz még egyet vagy kettőt, hogy két vagy három vallomásán álljon az egész dolog. Hogyha azokra sem hallgat, mondd meg az anyaszentegyháznak; ha pedig az anyaszentegyházra sem hallgat, legyen neked mint a pogány és vámos“.* (Máté 18. 15—17.)

Jóllehet ez a törvény mindenkire kiterjed, aki annak teljesítésére képes és alkalmas, de különös kötelezettséget ró azokra, kik állásukból kifolyólag hivatottak másokra felügyelni, másokat javítani. Ilyenek a püspökök, plébánosok, szülők s általában az egyházi s világi elüljárók.

És tényleg az egyháztörténelem számos remek példával szolgál, midőn a főpásztorok, papok apostoli bátorsággal s életük kockáztatásával is megfeleltek ebbeli szent hivatásuknak s kötelességüknek.

Midőn *Nagy Theodosius* császár helytartója megöléséért a *thessalonikaiakon* véres bosszút vett s közülök 7000-et a cirkuszba csalogatva katonáival lemészároltatott, *Milanóba* visszatérve a székesegyházba akar vonulni. *Szent Ambrus* püspök útját állja: „Hogyan? te, annyi ártatlan vér kiontója, bűnbánat nélkül mernél a templomba lépni s az *Úr* testét fogadni?“ A császár védekezik: „*Dávid* is vétkezett“. „Ha vétkeztél, mint *Dá-*

vid — felel erre a szent főpásztor — akkor tarts is penitenciát, mint *Dávid*." És a császár meghódol. Csak nyolchavi penitencia s a jótékonyság számtalan gyakorlata után merte átlépni *Isten* házának küszöbét s fogadni az Oltáriszentséget.

Magánegyén súlyos bűn terhe alatt csak akkor köteles a testvéri figyelmeztetésre, ha a következő körülmények mind együtt megvannak:

a) Súlyos bűnről legyen szó, melyet a felebarát elkövetett vagy el akar követni. *b)* Meg legyen a remény, hogy a figyelmeztetés biztos eredménnyel jár, a bűnt elhárítja, megjavítja. *c)* A figyelmeztetés ne jelentsen súlyos nehézséget, kellemetlenséget arra nézve, ki azt megteszi. *d)* A felebarát valóban rászoruljon a figyelmeztetésre, amely nélkül a bűnt el nem kerülheti, abból nem javulhat.

Minthogy pedig *mindeme* körülmények ritkán találkoznak, épen azért *magánegyén* súlyos bűn terhe alatt a testvéri figyelmeztetésre, javításra, dorgálásra ritkán kötelezhető.

A szeretet messzebb megy.

Itt is azonban, mint az irgalmasság cselekedeteinél, sokkal messzebb megy a szeretet, mint amire a törvény betűje kötelezi. A szeretet pedig bátor, találékony és szerencsés.

Ilyen volt pl. *Loyolai szent Ignác* szeretete egy bűnös világfi megtérítésében. Tudván, hogy annak befagyott tó mellett kell elhaladnia, mikor bűntársához megy, áttörve a jeget, beállott mezítelenül a vízbe s

így szólította meg a mellette elhaladót: „Hova szerencsétlen? Nem hallod-e, mint dörög már feletted az *Úr* bosszúló haragja? Nem látod-e, hogy kardját már kivonta ellened? Menj, csak menj vétkezni! Én meg addig helyetted tartom a penitenciát, ha netán az ég büntetését valamikép elháríthatnám rólad!"

Nem kevésbbé ügyes s szellemes, mint eredményes volt az a testvéri figyelmeztetés, melyet *Bobadilla* atya, *Loyolai szent Ignác* első társainak egyike, adott a nápolyi királyság egyik kopár völgyében az őt körülvevő rablóbandának. Derült mosollyal, nyugodtan így szólt hozzájuk: Úgy látom, hogy ti már régóta nem hallgattatok prédikációt. Ime, szolgálok eggyel. Hallgassátok meg: aztán tehettek velem, amit akartok. A rablók kacagva fogadják az indítványt. *Bobadilla* erre feláll egyik sziklára s így kezdi: „Minél komolyabban nézlek titeket, annál inkább úgy találom, hogy ti sokban hasonlítotok a mi *Urunk Jézus Krisztushoz. Krisztus* mindig a bűnösök között tartózkodott, ti is. *Krisztus* gyakran járt hegyeken-völgyeken, ti hasonlóképen. *Krisztusnak* nem volt hajléka, gyakran szabad ég alatt hált, így vagytok ti is. *Krisztus* azt mondá: „Aki elveszi kabátodat, add neki köpenyedet is"; ti is így cselekedtek s e tanács értelmében viszitek végbe napi foglalkozástokat. *Krisztus* jajjal fenyegette a gazdagokat s fösvényeket; ti is hasonlóképen cselekesztek. *Krisztust* sokan gyűlölték, titeket is gyűlölnek. *Krisztus* ellen sokan kiáltozták: Feszítsd meg őt, nektek is ezt kívánják. *Krisztus* paradicsomot ígért a mellette levő latornak és gyilkosnak, nektek is azt ad, ha megtértek és bűnbánatot tartotok". És ime *Bobadilla* beszédének e fordulata után elég volt néhány barátságos szó, hogy a farkasokból bárányok, bűnösökből vezeklők legyenek. (Veith: Leidenswerkz. 249. l.)

Jegyzet: Minthogy az aggályosak lelki zavaraik folytán képtelenek megállapítani, hogy mikor s mennyiben alkalmas és célszerű a testvéri figyelmeztetés, legjobb, ha attól egyáltalán tartózkodnak, vagy legalább is sohasem tartják azt magukra nézve *bűn terhe* alatt kötelezőnek.

A testvéri figyelmeztetés rendje.

A szeretet azt is megköveteli, hogy a testvéri figyelmeztetésben bizonyos rendet, fokozatot tartsunk. Maga az *Üdvözítő* megállapítja azt fennidézett szavaiban.

A figyelmeztetés tehát először négyszem között, bizalmasan történjék. Ha ez nem használ, ismételjük meg azt egy-két magántanu előtt. Ha ez is eredménytelen marad, akkor vigyük az ügyet az elüljáró elé. Az elüljáróban is előbb az atyát keressük fel, csak aztán a bírót, vagyis azt, aki hivatalból eljárni köteles.

Lehetnek azonban körülmények, melyek eme rendnek mellőzését javalják, sőt szükségessé teszik.

Nevezetesen egyenesen a felebbvalóhoz fordulhatunk, *a)* ha így kívánja ezt testvérünk java, érdeke, akit így tudunk könnyebben s biztosabban megmenteni; *b)* ha követeli a közjó, melyet csak így lehet biztosítani; *c)* ha a bűn amúgy is nyilvános; *d)* végül ha ebbe maga a felebarát is beleegyezik lemondva jogáról, hogy vele szemben a fennidézett rendet betartsák. Így legtöbb szerzet minden belépő által önként s eleve elfogadott szabály által kötelezi tagjait, hogy meglegyenek elégedve, ha hibáikat egyenesen a közvetlen elüljárónak jelentik be, mint aki legalkalmasabb azok atyai javítására.

Jegyzet. Nem ritka eset, hogy valamely intézet nö-

vendékei között titkos csábítók s erkölcsrontók akadnak. Ki és mennyiben köteles azt az elüljárónak feljelenteni? Ha a *közjó* forog veszélyben, vagyis, ha a romlás a növendékek nagy részét fenyegeti, még súlyos nehézséggel is tartozik az, ki a dolognak nyomára jött, az elüljárót értesíteni. Ha a rontás csak egyik-másikra terjed ki, a *súlyos* nehézség felment a feljelentés kötelezettsége alól. Ilyen nagy kellemetlenség s akadály lehet valakire az, ha a feljelentés által a saját bűnét is el kell árulnia, avagy társai között mint besúgó gyűlöltté válik. Ez utóbbi azonban csak kevésbbé jószellemű intézetekben fordulhat elő.

A jóhiszemű botlások megakadályozása.

Vitás kérdés az erkölcstani írók között, vajjon minden esetben kötelesek vagyunk-e figyelmeztetni az olyat, aki jóhiszeműleg, tehát *igazi bűn nélkül* lép át egy-más törvényt.

Minthogy a testvéri figyelmeztetés törvénye a *bűn* elhárítására, illetőleg javítására kötelez, szorosan nem terjeszthető ki oly esetekre, melyekben igazi bűnről szó nincs. Nem tartozunk tehát tévedésére figyelmeztetni azt, aki jóhiszeműleg az *egyházi törvények* ellen cselekszik, pl. feledékenységből pénteken húst eszik. Sőt még a természeti s kinyilatkoztatott isteni törvények jóhiszemű átlépőit sem vagyunk *szorosan* kötelesek ebben megakadályozni. Mindazonáltal kivételt alkotnak a következő esetek:

a) midőn a törvényszegés magának a tévedőnek jelentékeny ártalmára van. Így pl. figyelmeztetni kellene azt, aki csupa tudatlanságból önfertőzés által testét-lelkét rongálja;

b) midőn a jóhiszeműleg tévedő ezzel más ártatlannak csinál kárt, pl. nem adja vissza az idegen jószágot;

c) midőn a figyelmeztetés mellőzéséből botrány eredhet; pl. ha a pap csupa tévedésből rosszhírű házba lépne;

d) midőn *Isten* tisztelete, dicsősége szenvedne csorbát; pl. ha valaki káromló szavakat ejtene ki, melyek értelmét nem ismeri.

Végül újból hangsúlyozzuk, hogy az elüljáró sokkal inkább köteles a testvéri figyelmeztetésre, mint a magánember s ritkábban menthető súlyos bűntől, ha azt elhanyagolja. Így pl. az elüljárónak (lelkipásztornak, szülőnek stb.) alattvalóit figyelmeztetnie kell akkor is, ha eredmény alig remélhető. Meg kell ezt gyakran már a botrány miatt is tennie, mely könnyen támadhatna, ha a néma eb módjára hallgat az, akinek szólnia kellene. Nem menti az elüljárót a javítás kötelessége alól az sem, ha jómaga is ugyanabban a bűnben van, amelyben alattvalója. Sőt még a jóhiszeműleg tévedőt is az elüljárónak fel kell világosítania, minthogy az alattvalók kioktatása szintén az ő hivatalos teendői közé tartozik.

VIII.

Vétkek a felebaráti szeretet ellen.

Habár minden bűn felebarátunk élete, becsülete s vagyona ellen egyben az iránta tartozó szeretetet is sérti, mégis vannak bűnök, melyek *egyenesen* a szeretet ellen irányulnak. Ilyenek pl. a gyűlölet, az átkozódás, melyekről azonban már máshelyütt szólottunk. Hátra van még néhány bűn, melyekre ugyancsak illenek az apostol szavai: „Ki gyűlöli felebarátját, *gyilkos az*". (I. Ján. 3. 15.) Ezek: a botrány, csábítás s a közreműködés más bűnében. Részletesebben szólunk róluk annál is inkább, mert oly gyakorlati s kényes kérdésekkel kapcsolatosak, melyekben a tilos és a megengedett határát megvonni nem könnyű feladat.

A botrány.

A botrány aquinói szent Tamás klasszikus meghatározása szerint kevésbbé helyes szó vagy tett (vagy mulasztás), mely mások lelki romlására szolgáltat alkalmat. Nincs itt tehát szó azokról a különös, feltünést, csodálkozást keltő vagy kellemetlenséget okozó dolgokról, melyeket a köznyelv gyakorta „valóságos botrányoknak" nevez, de erkölcsi értelemben épen nem azok.

A botrány fajai.

Tekintve a botránkoztató szándékát, adhat valaki botrányra alkalmat egyenesen avégből, hogy *Isten* s a lelkek ügyének ártson. Ez a leggonoszabb, ú. n. *ördögi* botrány. Akarhatja más bűnét, hogy abból neki haszna, élvezete legyen. Ez a *szándékolt* botrány. Végül botrányt adhat valaki úgyis, hogy bár más bűnét egyenesen nem szándékolja, de — jóllehet előre látja — azzal nem törődik. Ez az *egyszerű* botrány.

Az *egyszerű* botrány csupán a szeretetet sérti, miért is elég, ha ilyen esetben magunkat a szentgyónásban botránykoztatásról vádoljuk. A *szándékolt* botránynál azt is meg kell vallanunk, hogy *mily bűnre* adtunk alkalmat. Az *ördögi* botrány ezenfelül még az *Isten* iránti különös szeretetlenséget is tartalmazza, amely körülményt a szentgyónásban szintén fel kellene említeni.

Tekintve a megbotránkozó lelkületét, lehet, hogy valaki a lelki kárt csupán tudatlansága, gyengesége folytán szenvedi; és ez a *„kicsinyek“, „gyengék“* botránya. De az is lehet, hogy valamely szóból, tettből, mulasztásból eredő lelki kár voltaképen a botránkozó tulajdon gonoszságának tulajdonítandó. Így botránkoztak meg a farizeusok az *Üdvözítő* legszentebb viselkedésén, miért is a botránynak ez a faja őróluk *„farizeusi botrány“* nevét viseli mindörökre.

A botrány súlya.

Hogy mások megbotránkoztatása általában véve *súlyos bűn,* ki kételkednék abban, főleg ha a világ *Megváltójának* fenyegető szavaira gondol: *„Aki megbotránkoztat egyet e kisdedek közül, kik énbennem hisznek, jobb annak, hogy malomkő köttessék nyakára és a tenger mélységébe meríttessék. Jaj a világnak a botrányok miatt!"* (Máté 18. 6. 7.)

Egyes különös esetekben azonban a bűn súlyát csupán a botrányos alkalmat adó szándékából s az okozott lelki kár nagyságából lehet elbírálni. Lehet, hogy valaki kicsinyes hibával, sőt közömbös és erényes cselekedettel ad botrányt másoknak, viszont mások nagy bűnnel sem okoznak úgyszólván semmi botrányt, mert olyanok előtt követik azt el, akik *akár* szilárd erényük, *akár* túlnagy romlottságuk folytán lelki kárt már miatta nem szenvednek.

Bővebben megvilágítják a kérdést a következő irányelvek.

A botrány megengedése.

a) Sohasem szabad a botrány elkerülése végett még a legcsekélyebb, *magában véve rossz dolgot sem elkövetni;* pl. hazudni, nehogy más *Istent* káromolja. Viszont nem szabad a botrányra való tekintetből elmulasztani azt, ami lelkünk üdvére szükséges, vagy aminek mellőzése *Istenre* sérelmes. Így rosszul cselekszik az,

ki azért nem akar a katholikus hitre térni, mert ezzel szüleit megharagítja; vagy az, aki illetékes hatóság felszólítására is tartózkodnék hite megvallásától csak azért, hogy a zsarnokot megóvja a gyilkosság, a vértanu-csinálás szörnyű bűnétől.

b) Olyan jócselekedeteket, melyek *csupán isteni vagy emberi törvény folytán kötelezők,* szabad olykor mellőzni, hogy mást meg ne botránkoztassunk. Így nem lehet helyteleníteni a feleség eljárását, aki nem tartja meg az egyébként kötelező bőjtöt, csak azért, mert ezáltal férje részéről állandó civakodásra szolgáltatna alkálmat. A leány sem hibáztatható, sőt a körülmények szerint dícséretesen cselekszik, aki a vasárnapi szentmisét hében-korban elmulasztja, nehogy annak az ifjúnak szeme elé kerüljön, aki iránta vétkes szerelemtől gerjedez.

c) Nem parancsolt jó vagy közömbös tetteket tartozunk — csupa szeretetből — olykor mellőzni, ha azokkal mások lelki kárára szolgálnánk. Nagyobb kellemetlenség azonban felment ebbeli kötelezettségünk alól. Így pl. nem kívánható az asszonytól, hogy az ablakhoz soha ne menjen, vagy bizonyos utcán soha ne sétáljon, mert tudja, hogy valaki bűnös vágyakkal leskelődik utána s keresi látását.

d) Kisebb anyagi javakról szintén — csupa szeretetből — olykor le kell mondanunk, hogy így felebarátunk botránya elkerülhető legyen.

Nagyobb áldozatokra azonban evégből nem vagyunk kötelesek. Nem tartozunk tehát a napszámosnak a jogosnál többet fizetni, nehogy káromkodjék. A plébános sem mondhat le általában a stóláról vagy egyéb járandóságáról, nehogy hívei kapzsiságról vádolják s megbotránkozzanak. Ily módon saját maga s utódai helyzetét csakhamar lehetetlenné tenné. Javadalma épségének megőrzésére amúgy is magát esküvel kötelezte. Igyekeznie kell azonban a botrányt azzal elhárítani, hogy az igazán szegényekkel szemben kiméletes, sőt velük nagy jótékonyságot gyakorol.

e) Végül megjegyezzük, hogy a botrány olyan mint a kő. Minél *magasabbról hullik, annál veszedelmesebb.* Azért főképen az előkelőknek, egyházi s világi elüljáróknak, a papságnak stb. kell ügyelnie, hogy viselkedésétől, házától nemcsak a bűnöset, de a *gyanusat* is távol tartsa, nehogy a gyengék s kevésbbé jóakaratúak megbotránkozzanak. Alkalmaztatják az ilyenek önmagukra *szent Pál* igéit: *„Jobb húst nem enni, bort nem inni és semmit nem tenni, miben atyádfia megütközik vagy megbotránkozik, vagy ingadozóvá lesz“.* (Rom. 14. 21.) *„Ha az eledel (vagy más cselekedetem) megbotránkoztatja atyámfiát, inkább nem eszem húst mindörökké, hogy atyámfiát meg ne botránkoztassam.“* (I. Kor. 8. 13.)

A nők botrányos öltözködése.

A botrányról lévén szó, számtalan nőnek napjainkban annyira divatos botrányos ruházkodásáról nem hallgathatunk. A hivatalos Egyház már több ízben felemelte szavát ellene s főleg erélyesen tiltakozott, hogy a nők kevésbbé illemes öltözékben jöjjenek az *Isten* házába s térdeljenek az Úr asztalához. Mily elvek legyenek ebben irányadók?

a) Nem lehet kifogást emelni az ellen, ha a nő rangjának s hazája szokásainak megfelelően *illő dísszel* öltözködik. Megteheti ezt a feleség, hogy urának tessék, a hajadon, hogy vőlegényt szerezzen s a testi szépség fogyatékosságait pótolja, leplezze.

b) Ámde eléggé meg nem bélyegezhető, undorító eljárás az, ha főleg a keresztény nő, a testi szépséget, a ruhát, vagy jobban annak fogyatékosságát arra használja, hogy magát az ördög horgára csaléteknek adja s hódítson a bűn, a pokol számára. Valóban, az ily hódítás minden inkább, csak nem dicsőséges.

c) Ami a bűn súlyát illeti, ha a nő csak *bizonyos könnyelműségből,* kacérságból, tetszvágyból igyekszik ruházkodása által feltünést kelteni s testi báját lehetőleg érvényesíteni, rendesen bocsánatosan vétkezik.

Ha *rossz* szándékból teszi s vétkes szenvedélyeket akar a férfivilágban gyúlasztani, *halálos bűnt* követ el.

Ez a rossz szándék nyilvánvaló, főleg olyankor, ha a ruha túlságosan hiányos, rövid, átlátszó s a keblet nem fedi eléggé (kivágott ruhák). A ruha botránkoztató hatásán egyes vidékek bevett szokása igaz, sokat tompíthat, de a jóízlésnek s erkölcsnek oly fokú megsértése, amely napjainkban a báltermek parkettjén, sőt az utcákon is divik, legtöbbször súlyos vétségnek minősítendő. Főleg pedig nagyot vétenek azok, kik az effajta divatok *kezdeményezői*. Az ilyeneknek az a bizonyos malomkő is, melyről az *Üdvözítő* tesz említést, nagyon enyhe büntetés volna. Örök kárhozatot érdemelnek s pedig annyiszorta súlyosabbat, ahány lelket magukkal oda lerántottak.

Az illetlenül ruházkodó nők a szentségekhez nem bocsáthatók, míg csak viselkedésükkel fel nem hagynak s az okozott botrányt erejükhöz képest jóvá nem teszik.

Az elveket, melyeket a ruházkodásra nézve felsoroltunk — *a), b), c)* — az arcfestésre is alkalmazhatjuk.

A csábítás.

A botránkoztatásnak édes testvére a csábítás. A különbség köztük csak az, hogy míg a botránkoztató csupán alkalmat szolgáltat más lelki romlására, a csábító, amennyiben rajta áll, egyenesen *okozza, előidézi* azt. A csábítás történhetik szóval, írással vagy bármely külső jellel.

A csábító a felebaráti szereteten kívül mindig azt a parancsot is megsérti, amelynek áthágására rá akarja venni embertársát; miért a gyónásnál azt is meg kell említenie, hogy *milyen bűnre* csábított. Viszont azonban az oly vétkeknél, melyek már természetüknél fogva csakis bűntárssal hajthatók végre, mint pl. a parázna-ság, fajtalan beszéd stb. elég, ha gyónó csupán elkövetett bűnét nevezi meg, elhallgatva a *csábítást,* amely amúgy is magától értetődik.

A csábításról tárgyalva néhány oly érdekes kérdést kell tisztáznunk, melyeknek a gyakorlati életben nem kis jelentőségük van. Ilyenek a következők:

1. *Szabad-e mástól olyasmit kérnünk, amit az illető bűn nélkül nem fog teljesíteni?*

Ha a dolog vétek nélkül egyáltalán nem teljesíthető, csábítás volna arra bárkit felszólítanunk. Így nem szabadna kívánnunk a közjegyzőtől, hogy a végrendeletet javunkra hamisítsa meg, a tanuktól, hogy érdekünkben hamisan esküdjenek, a mezei őrtől, hogy a lopást megengedje. Ha azonban van mód arra, hogy kérésünk bűn nélkül is *teljesíthető,* megfelelő fontos okból eltekinthetünk attól s eltűrhetjük, hogy a felkért egyén vétekkel teljesíti azt. Midőn tehát nagyobb nehézség nélkül ki nem kerülhető, vehetek kölcsönt az uzsorástól vagy meggyónhatom papnál, kiről tudom, hogy halálos bűn állapotában van s így a maga részéről csak szentségtörő módon oldozhat fel.

2. *Ajánlhatjuk-e valakinek, hogy nagyobb bűn helyett kisebbet tegyen?*

Feltéve, hogy valaki bizonyos meghatározott bűn megtevésére már el van tökélve s mi őt abban semmiképen meg nem akadályozhatjuk, rábeszélhetjük, hogy *ugyanoly nemű* kisebb bűnnel érje be, vagy két határozott bűn helyett csak az egyiket kövesse el, pl. ne gyilkoljon, hanem inkább csak sebesítsen; rablógyilkosság helyett érje be a puszta rablással. Ilyenkor ugyanis mi csak elkerülhetetlen nagyobb bűn helyett kisebbet, több helyett kevesebbet tanácsolunk, a mi kétségkívül jó dolog. — Ámde szabad-e valamely meghatározott nagyobb bűn helyett egészen más természetű kisebbet ajánlani, pl. gyilkosság helyett paráznaságot? *Liguri szent Alfonz* sok más szerzővel a fennidézett feltételek mellett ezt is megengedhetőnek gondolja. Mi azonban más tekintélyes írók véleményét követve ezt tilosnak tartjuk.

Szándékunk ugyan ily esetben is jóra, vagyis *Isten* bántásának enyhítésére vonatkoznék, de viszont beleütköznék oly erkölcsi elvbe, melynek semmi körülmények között sem szabad sérelmet szenvednie, t. i. *„a cél nem szentesíti az eszközt“*, vagyis sohasem szabad rosszat cselekedni, hogy abból valami jó származzék. Mi — igaz, csupán jószándékból — oly önálló bűnre adnánk tanácsot, melyre felebarátunk nem is gondolt. Ez pedig semmi körülmények között sem igazolható.

Midőn pedig kisebb bűnt erkölcsösen tanácsolhatunk, ugyanabban hiba nélkül közre is működhetünk. Ha tehát felebarátunk eltökélte volna már magát, hogy pénteken *nyilvános helyen* húst fog enni s mi bűnös terve elé akadályt nem gördíthetünk, esetleg mi magunk *otthon* adhatunk neki húst, hogy így legalább a közbotrány elmaradjon. Helyesen járna el a szolga, aki a rablóknak a zsákmányolásban segédkeznék *csak azért*, hogy így urai meggyilkoltatását ügyesen elhárítsa stb.

3. *Szabad-e másnak a bűnre alkalmat adni?* Kellő okból s jó szándékból megtehetjük azt, hogy a vétek alkalmát el nem távolítjuk, sőt ily alkalmat magunk csinálunk, hogy így a bűnöst esetleg rajtaérve megjavítsuk s nagyobb bajnak, kárnak elejét vegyük.

Nem vétkezik tehát a mezei őr, ha magát elrejtve a tolvajt meglesi. Nem hibázik a szülő, aki a pénzt az asztalon, a szekrényt nyitva hagyja s a gyermek erényét ilyképen kipróbálja.

A botrány s a csábítás jóvátétele.

Ha már a szeretet általános törvényének értelmében mindenki tartozik hibázó felebarátját erejéhez mérten megjavítani, mennyivel súlyosabban nehezedik ez a kötelezettség azok lelkiismeretére, akik botrány vagy csábítás által embertársuk romlását maguk idézték elő.

A jóvátevés lehetőleg olyan legyen, hogy a kárt, melyre a botránkoztató, csábító alkalmat, illetőleg okot szolgáltatott, eloszlassa.

A *közönséges* botrány által előidézett kár jobbára megszűnik, ha botránkoztató most már jó példát ad, a szentségekhez nyilvánosan járul stb. A csábító ezenkívül igyekezzék áldozatát az erkölcsi fertőből jó tanács, kérés, buzdítás stb. által kiemelni. Arra azonban vigyáznia kell, nehogy személyes térítgetés által a szenvedély alvó szikráját magában vagy bűntársában újból felélessze.

A *nyilvános* botrányt, melyet valaki hamis, erkölcstelen tanok terjesztése, vadházasság, az Egyház tekintélyével való nyilt szembehelyezkedés, az Egyház jogainak, birtokának megtámadása által vagy másként előidézett, nyilvánosan is kell jóvátenni. Történhetik ez sajtó útján, két tanu vagy a plébános előtt, kik a visszavonást, vezeklést nyilvánosságra hozzák. Ha a megtérés a halálos ágyon történik, a bűnösnek legalább a gyóntató atyát kell megbíznia s felkérnie, hogy nevében az Egyháztól s a megbotránkoztatott nagy közönségtől bocsánatot kérjen.

Midőn *Cavour* gróf piemonti miniszter, a nagy egyházrabló, halálos ágyra jutott, *poirioni Jakab* atya szent ferencrendi szerzetes őt ellátta a végső szentségekkel. Általános csodálkozást s megdöbbenést keltett ez az eset, minthogy mindenki méltán elvárta, hogy a gróf megtérésének őszinteségét az általa okozott iszonyú botrány jóvátevésével s az Egyháztól való ünnepélyes bocsánatkéréssel bizonyítsa. IX. Pius pápa a dologról

értesülvén, magához idézi *Jakab* atyát s a következő szavakat intézi hozzá: „Tudjuk, hogy azoknak, akik *Cavour* halála körülményeiről nálad tudakozódnak, azt szoktad válaszolni: itt a gyónás szentségének titkáról van szó, erről nem mondhatok semmit. Hogy mi is tőled hasonló választ ne kapjunk, kijelentjük, hogy a gyónás titka annyira sérthetetlen, hogy azt szemben bármely hatalommal — velünk is — tisztelni tartozol. De *Cavour* halálánál *külső, látható tények* is fordultak elő: a haldoklónak az Úr testét szolgáltattad s feladtad neki az utolsó kenetet. A szentségek kiszolgáltatásának ezzel a kültényével szükségképen összefügg egy másik külső tény: *a visszavonás*, mely nélkül neki az Egyház szentségeit ki nem szolgáltathattad. Mi, mint az Egyház fegyelmének őre, ezeknek a kültényeknek módjáról közvetlenül magadtól kívánunk értesítést". E felhívásra *Jakab* atya kijelentette, hogy *a visszavonás nem történt meg, Cavour* gróf forma szerint *nem gyónt,* csak általánosan jelenté ki, hogyha valamiben kötelességei ellen vétett, bocsánatot kér. (Civ. Catt. IV. ser. XI. vol. 613.) *Cavour* gróf tehát átlépte az örökkévalóság küszöbét anélkül, hogy az annyira megsértett Egyházzal kibékült s őszintén megtért volna. *Jakab* atya pedig apostoli férfiúhoz nem méltó, emberi tekintettől vezérelt, kétszínű eljárásával, engedékenységével az egyházüldöző szerencsétlen miniszter helyzetét *Isten* rettentő ítélőszéke előtt nem enyhítette, hanem csak súlyosbbította.

Más bűnében való közreműködés.

Általános irányelvek.

A mások bűnében való közreműködés, melyet ezentúl rövidség kedvéért egyszerűen csak *közreműködésnek* fogunk nevezni, a botránytól s a csábítástól annyiban tér el, hogy míg ezek a

bűnre alkalmat, illetőleg okot szolgáltatnak, a közreműködés *magában* a bűnnek *végrehajtásában* segítséget nyujt. Különféleképen lehet mással a bűnben közreműködni. Történhetik ez olyképen, hogy a közreműködő magában a bűnben is egyetért s ezt nevezi az erkölcstan *forma szerinti közreműködésnek;* de megeshetik úgy is, hogy a kénytelen-kelletlenül nyujtott segítség távolról sem jelenti a gonosz szándékhoz való hozzájárulást. És ez az ú. n. *anyagi közreműködés.* Forma szerint működik közre a szolga a tolvajokkal, ha a ház kulcsait *azért* adja át, hogy lopni tudjanak; ha pedig csupán *azért* nyit nekik ajtót, hogy életét megmentse, közreműködése csak anyagi.

A közreműködés továbbá lehet közvetett s közvetlen; távoli, közeli s legközelebbi a szerint, amint a közreműködő magának a bűnös cselekedetnek végrehajtásához, avagy csak annak előkészítéséhez járul hozzá, illetőleg távolabbi vagy közelebbi segítséget nyujt a tilos dolog létesítésére.

A közreműködésre vonatkozólag a keresztény erkölcstan a következő általános irányelveket adja.

1. Soha és semmi körülmények között sem szabad mással a bűnös szándékban egyetérteni s így forma szerint a vétekben közreműködni. És itt mindjárt megjegyezzük, hogy vannak esetek, midőn a bűnös szándék a cselekedettől egyszerűen elválaszthatatlan. Így hasztalan igye-

keznék magát *Isten* s lelkiismerete előtt a jó szándékkal igazolni, aki pl. hamis vallás szertartásában résztvesz, protestáns pap előtt esküszik, protestáns keresztelőnél vállal keresztszülői tisztet.

A forma szerinti közreműködőnek a szentgyónásban azt is be kell vallania, hogy *mily bűnhöz nyujtott* segítséget; a szereteten kívül ugyanis amaz erény ellen is vétett, amelynek megsértéséhez szándékosan hozzájárult.

2. Az anyagi közreműködés, mely általában véve szintén tilos, bizonyos körülmények között türhetővé s bűntelenné válhatik. Az isteni s felebaráti szeretet ugyanis megköveteli, hogy a bűnt lehetőleg megakadályozzuk s annál kevésbbé működjünk abban közre. Mégis, ha a közreműködés megtagadása aránylag nagy nehézséggel jár, vállalkozhatunk reá, de csak a következő két feltétel alatt:

a) amit *mi* teszünk, amivel *mi* járulunk a bűnös cselekedethez, legyen az magában véve legalább is közömbös és semmiképen sem olyan, aminek csakis rossz célja, használata lehet. Így pl. sohasem szabad olyan könyv vagy kép készítéséhez, terjesztéséhez segítséget nyujtanunk, melynek egyéb célja nem lehet, mint a fajtalan gerjedelmek ébresztése. Feltétlenül tilos oly eszközök gyártása, árulása, mely másra, mint a fogamzás gátolására nem használható. Ellenben nem szükségképen rossz még—főleg Európában — bálványok faragása, melyek esetleg teljesen

ártalmatlan szoba- vagy kertdíszek is lehetnek. Az sem volna feltétlen akadálya a közreműködésnek, ha mi az azzal való visszaélést *előre látjuk,* jóllehet legkevésbbé sem akarjuk.

b) kell továbbá, hogy a közreműködésre megfelelő fontos okunk legyen, vagyis annak megtagadása aránylag súlyos nehézségbe ütközzék.

Súlyos nehézség pl. a feleségre, gyermekre a folytonos viszály s perpatvar, amellyel a közreműködéstől való tartózkodás a férj, az apa részéről járna.

Nagyon súlyos nehézség pl. a szolgára, hivatalnokra nézve állásának elvesztése, ha más megfelelő foglalkozásra nincs remény; vagy bárkire nézve jelentékeny anyagi vagy becsületbeli kár.

Legsúlyosabb nehézség az élet, testi épség, szabadság, becsület s vagyon kockáztatása.

Minél *nagyobb* bűnről, s minél *közvetlenebb s közelebbi* közreműködésről van szó, annál nagyobb, fenyegetőbb nehézség teszi megokolttá s tűrhetővé, hogy a vétkes cselekedet végrehajtásához kénytelen-kelletlen hozzájáruljunk.

Lássuk most már ezeknek az általános elveknek alkalmazását néhány gyakrabban előforduló esetben.

A szolgák közreműködése. Tisztán alárendelt helyzetüknél fogva uraiknak megtehetnek olyat, ami magában véve közömbös s csupán távolabbról szolgál bűnös célt. Így az asztalra hordhatják a bort, melytől a gazda előreláthatólag leré-

szegszik; elkészíthetik s feltálalhatják az étkeket, melyeket tilt a bőjtparancs. A *bérkocsisok* sem kötelesek kutatni s tudomásul venni, hogy kit hova szállítanak, még ha az utas rossz szándéka nyilvánvaló is. Különben sok kárt szenvednének s a bűnt amúgy sem tudnák megakadályozni.

A munkások a szokott bérért is közreműködhetnek színházak építésénél s tisztességes képekkel, szobrokkal, pogány istenek alakjaival díszíthetik azokat, jóllehet előreláthatólag sok bűn fog e helyeken végbemenni. Jóval fontosabb ok kell arra, hogy az *építész* szabadkőműves páholy, protestáns, zsidó vagy mohamedán imaház tervezésére, a vállalkozó a terv keresztülvitelére rászánja magát. *Kézművesek, napszámosok* még csak könnyebben menthetők, ha ily munkára a kenyérkereset őket rákényszeríti.

Kézmívesek s kereskedők, mint már említve volt, sohasem készíthetnek, árulhatnak *kizárólag* erkölcstelen célt szolgáló dolgokat. Oly cikkek árusítására pedig, melyeket megengedett okból a vevő csak nagy ritkán kérhet, csak a legsúlyosabb nehézség adhat mentséget. A kereskedő ugyan nem köteles kutatni, hogy dolgait mire fogják a vevők fordítani, de ha nagyon gyanús árut kérnek (pl. némely mérget vagy „orvosságot") nem adhatja azt el, ha csak meg nincs győződve, hogy azt a vevő nem fogja rosszra használni.

Lakást bérbeadni, mely bűntanyául fog szolgálni, csak fontos okból menthető s csak oly esetben, ha az a környezetre, szomszédságra nem jelent egészen különös bűnveszélyt s a hatóság is megtűri. Még sokkal kényszerítőbb ok kell, hogy valaki szabadkőműves páholynak, szocialista klubnak vagy kártyabarlangnak engedjen át helyiségét, mert ezek a *közjót* inkább támadják s a legutóbbit az *állam* is üldözi.

A vendéglősöknek bőjti napon nem szabad tiltott ételt *kínálni,* de felszolgálhatják annak, ki azt *rendeli.* Bort oly egyénnek, ki előreláthatóan le fog részegedni, önként nem ajánlhatnak s hordhatnak, kérésre azonban adhatják, de csak akkor, ha egyébként nagyobb bajtól, veszekedéstől, káromkodástól, a vendégek elmaradásától kell tartaniok. *Egészen rossz újságot* (Népszavát, Világot stb.) még kérésre sem szabad adniok; kevésbbé rosszat fontos okból, érdekből ugyan kitehetnek, de azt *jó újságokkal kell lehetőleg ellensúlyozniok.*

A könyvkereskedőkre körülbelül ugyanazokat a szabályokat alkalmazhatjuk, melyeket fent az egyéb kereskedőkről adtunk.

A hitet, erkölcsöt, Egyházat támadó újságok folytatják napjainkban a közjóra legveszélyesebb s romboló munkát. *A szerkesztők s kiadók,* mint forma szerinti közreműködők, minden körülmények között *súlyosan* vétkeznek. A munkatársak, amennyiben csupán közömbös, ártatlan cikkeket tesznek a lap hasábjain közzé,

kényszerhelyzetük folytán, ha egyelőre más tisztességes kenyérkeresetet nem találnak, többékevésbbé menthetők. De nem ártatlanok a rossz lapok *támogatói, előfizetői, vásárlói s olvasói sem.* Legközelebbről közreműködnek az előfizetők s még inkább a *részvényesek;* aránylag legtávolabbról működnek közre s így könnyebben igazolhatók, kik hében-korban egy-egy számot megvesznek vagy elolvasnak, főleg ha abban magukra nézve hasznos vagy szükséges dolgot keresnek. Ha valaki mégis *igen fontos* okból rossz újságot járat vagy vásárol, óvakodnia kell, hogy az a házbeliek, cselédek vagy idegenek kezébe kerüljön; sőt maga is csak azokat a cikkeket olvassa belőle, melyek hivatására szükségesek s lelkére ártalmatlanok.

A más vallásuakkal való közreműködésről már egyet s mást közöltünk, midőn a szent dolgokban való közösködésről tárgyaltunk. Pótlólag felemlítjük még itt a következőket. Úgyszólván sohasem szabad másvallású templom céljára adakozni, gyüjteni, koncertezni vagy mulatságokat rendezni. Másvallású iskola, árvaház építésére, fenntartására fontos okból már könnyebben adhatunk, feltéve, hogy adományunknak nincs az a színezete, mintha mi az idegen vallást is helyeselnők s ha méltán hihető, hogy az illető intézetek nem lesznek lélekrontók, a katholikusok csábítói, kerítői.

Betegekhez másvallású papot hívni, azért, hogy ez őket a hamis hit szerinti vígaszban s

lelki segítségben részesítse, feltétlenül *tilos*. Ezzel idegen szertartásban vennénk részt s a szerencsétlen beteget tévedésében megerősítenők. Inkább indítsuk fel vele a tökéletes bánatot; ezzel — a körülmények szerint — legjobban segítettünk rajta. Ha azonban a helyzet kényszere folytán, ami közkórházakban gyakori eset, a beteg kívánságának valami módon eleget kell tenni, küldhetünk az illető lelkészéért valakit (lehetőleg ugyancsak másvallásút) s adassuk tudtára egyszerűen csak azt, hogy „van a kórházban valaki, aki vele beszélni akar".

Végül az Egyház törvénye s szelleme ellen cselekszenek azok, aki zászlókat, helyiségeket stb. nemcsak a katholikus pappal, hanem azonfelül még nem tudom hányféle felekezet s vallás lelkészével is „megáldatják". Az Egyház szentelményeinek lebecsülése ez s egy rangra helyezése a felekezetek üres formaságaival. Az ily eljárás hitközönyre s végül minden vallás megvetésére vezet.

M. I. N. D.

A Keresztény Kis Könyvtár sorozatában eddig a következő számok jelentek meg:

1. Müller Lajos: AZ ELSŐ PARANCS.
2. Müller Lajos: A MÁSODIK PARANCS.
3. Müller Lajos: A HARMADIK PARANCS.
4. Müller Lajos: A NEGYEDIK PARANCS.
5. Müller Lajos: AZ ÖTÖDIK PARANCS.
6. Müller Lajos: A VI. ÉS IX. PARANCS.
7. Müller Lajos: A VII. ÉS X. PARANCS.
8. Müller Lajos: A NYOLCADIK PARANCS.
9. Dr. Nyisztor Z.: BAPTISTÁK ÉS ADVENTISTÁK.
10. SZOCIÁLDEMOKRÁCIA ÉS KERESZTÉNYSÉG.
11. Dr. Schermann Egyed: A BÚCSÚ.
12. Müller Lajos: AZ ISTENI ERÉNYEK. I. A hit és remény.
13. Müller Lajos: AZ ISTENI ERÉNYEK. II. A szeretet.
14. Dr. Nyisztor Z.: SZEKTÁK MAGYARORSZÁGON. (Methodisták, Nazarénusok, Üdv Hadserege stb.)

Előkészületben hit- és erkölcstannal kapcsolatos, valamint korszerű kérdéseket tárgyaló füzetek.